

RIIGIKOGU

IV koosseis.

II istungjärk. 19. koosolek. 17. detsembril 1929.

Sisu:

1. Teatamine komisjoni antud seaduseelnõust.
2. Teatamine F. Hist'i väljaastumisest Eesti tööliste partei Riigikogu rühmast ning Riigikokku erapooletuna edasijäämisest.
3. Teatamine Eesti tööliste partei Riigikogu rühma esindaja väljalangemisest riigi majapidamise aruande komisjonist rühma liikmete arvu vähenemise tõttu.
4. Vabariigi Valitsuse vastamine A. Jõeääre küsimisele ilmasõja ajal Eesti vabariigi kodanikkudele tehtud kahjude tasumise kohta.
5. Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorraline teadaanne maavalitsuste teedekapitalide maksu kohta.
6. A. Sirro erakorraline teadaanne a/s „Textil“ vabriku seismajäämise ja tööliste vallandamise kohta.
7. Töötatööliste ühekordse toetuse andmise seadus — Eesti tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek — I lugemisel.
8. Söödismaade maksustamise seadus — Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.
9. Suguhaiguste vastu võitlemise seaduse § 4. muutmise seadus — redaktsioon.
10. Tollipõhitariifide muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.
11. Vabariigi Valitsuse ja ministriumide korraldamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
12. Järgmise koosoleku määramine.

Koosoleku avab teine abiesimees **R. Penno** kell 10.15 min.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi **J. Piiskar**.

1. Teatamine komisjoni antud seaduseelnõust.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis: Eesti vabariigi kasuks erakorralisi teeneid ülesnäidanud isikutele pensioni maksmise seaduse rahaasjanduse komisjoni.

2. Teatamine F. Hist'i väljaastumisest Eesti tööliste partei Riigikogu rühmast ning Riigikokku erapooletuna edasijäämisest.

Sekretär: Riigikogu juhatusel on tul-

nud kiri, milles rkl. Hist teatab, et ta astub välja Eesti tööliste partei Riigikogu rühmast ja jääb Riigikokku erapooletuna.

3. Teatamine Eesti tööliste partei Riigikogu rühma esindaja väljalangemisest riigi majapidamise aruande komisjonist rühma liikmete arvu vähenemise tõttu.

Sekretär: Rkl. Hist'i teadaande puhul võttis juhatus vastu järgmise otsuse: Kuna Eesti tööliste partei Riigikogu rühma liikmete arv on vähenenud 6-lt 5-le, mis Riigikogu riigi majapidamise aruande komisjoni jaoks määratud jagaja 11 juures vähem kui pool, lugeda väljalangenuks tähendatud komisjonist rkl. V. Kaaver.

4. Vabariigi Valitsuse vastamine A. Jõeääre küsimisele ilmasõja ajal Eesti vabariigi kodanikkudele tehtud kahjude tasumise kohta.

Majanduseminister J. Zimmernan: Vastuseks rkl. Jõeääre küsimisele ilmasõja ajal Eesti vabariigi kodanikkudele tehtud kahjude tasumise kohta pean tähendama, et küsimise esimene osa — kas kavatses Vabariigi Valitsus astuda samme ilmasõja ajal Eesti vabariigi kodanikkudele tehtud kahjude tasumiseks — on niivõrt ebamäärane ja lai, et sellele vastust anda ei saa.

Mis puutub küsimise lõpposa, siis pean tähendama, et seaduseelnõu veneagsete riigikassade hoisusummade väljamaksmise kohta esitasid rkl-d Juhkam, Kaarna ja Kalbus 20. veebruaril 1924. Seaduseelnõu tuli arutamisele Riigikogus 29. oktoobril 1925, kus see rahaasjanduse komisjoni aruandja härra Vainu ettepanekul tagasi lükati.

5. Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorraline teadaanne maavalitsuste teedekapitalide maksu kohta.

O. Gustavson (stp, erak. tead.): Luugupeetud Riigikogu liikmed! Mind sunnib võtma sõna erakorraliseks teadaandeks meie rühma nimel see võimatu seisukord, mis tekkinud maal ühenduses maavalitsuste teedekapitali maksuga.

Nagu teada, võtavad Maanteede seaduse § 30. järgi osa teetegemise kohustustest igaaastase maksuga maavalitsuse teedekapitali

heaks peale põllumajanduslikult kasutatavate maade ka tööstuslikud ja kaubanduslikud ettevõtted, riigi metsad ja muud varandused, kusjuures maksu suurus määratakse nende kinnisvarade vastavate teeüksuste parandamise ja korrashoiu kulude kohaselt, ja kaubanduse- ja tööstuseetevõtetele neilt nõutava põhiarimaksu suurus.

Selle seaduse § 30. põhjal on mitmed maavalitsused ja maavolikogud selle maksuüksuse välja arvestanud ning asunud tegelikule makstamisele. Seejuures on aga selgunud, et see teedekapitali maks, mis langeb põllumajanduslikult mittekasutatavatele kinnisvaradele, on otse kohutavalt kõrge.

Mul on siin näiteks maksuleht, mille saanud Pärnu maavalitsuse teedeosakond ühele Hallinga valla popsile, kelle majas ei ole üürnikke ja kelle teedekapitali maks on 3.817 senti. Samas vallas on teiste väikemajaomanikkude maks kellel 5.000, kellel 6.000, kellel 7.500 senti j.n.e.

Abja-Paluoja tuli minu juurde isiklikult üks vaene vigane naine. Tema majale, mis hinnatud juba varem ajal, on määratud teedekapitali maksu üle 3.000 senti. Teati aga koguni rääkida, et maksusummad üksikutelt majadelt tõusevad 10.000, 12.000 ja isegi 15.000 sendini. Enge põllumeesteseltsi maja maks on 25.000 senti.

On päris selge, et kui Vabariigi Valitsus siin midagi ette ei võta ega vahele ei astu, siis sajad väikemajad langevad haamri alla, sest nende omanikkudel puudub igasugune võimalus sääraseid pööraseid makse tasuda.

Neil põhjustel pöörab meie rühm Vabariigi Valitsuse poole ja seab üles järgmised küsimised: Kas Vabariigi Valitsusel on tekkinud seisukord koha peal teada, ja kui on teada siis, mis kavatsseb teha Vabariigi Valitsus teedekapitali maksu sissenõudmise seismapanemiseks?

J. K l e s m e n t (stp): Ma teen ettepaneku,

avada erakorralise teadaande puhul läbi rääkimised ja pidada need kohe.

E t t e p a n e k v ö e t a k s e v a s t u.

O. G u s t a v s o n (stp): Piiratud aja tõttu sain erakorralist teadaannet tehes kõnesoleva küsimuse kohta ainult üksikud andmed ette kanda. Käesoleval korral kavatsen veidi lähemalt teedekapitali maksu juures peatuda, eeskätt käsitades andmeid Pärnumaal.

Maavalitsuse kalkulatsioonide aluseks võttes selgus, et Pärnumaal langeb ühele maksuüksusele 2,483 või ümmarguselt 2,5 meetrit maanteed, ja et selle teeüksuse parandamise ja korrashoiu kulud on 0,75 krooni ehk 75 senti.

See maksumäär on maavolikogus vastu võetud, Teedeministeerium on selle kinnitanud, ja nüüd on maavalitsus asunud maanteedekapitali maksu sissenõudmisele, aga ühenduses sellega ongi selgunud tähendatud maksu ülekohtune suurus.

Ei saa jätta tegemata etteheiteid Teedeministeeriumile. Viimane oleks pidanud enne selgitama mõned küsimused. Iga maksu juures peaks olema ette nähtud maksu vastu protesteerimise või edasikaebamise korral ning selle tähtaeg. Samuti on meil seni käidud põhimõtte järgi, et kõik avalikud maksud, mis võetakse, tulevad Riigi Teatajas kuulutamiseks teha teatavaks asjaomastele kodanikkudele. Maavalitsuste teedekapitalide maksu suhtes ei ole seni täidetud kumbagi nõuet. Kodanikkudele kättesaadatud maksulehtedes ei ole öeldud, missuguses korras võib vastulauseid esitada. Tulu- ja kinnisvara maksulehtede teisel küljel on näidatud tähtaeg, millise kestes võib esitada vastulauseid. Maanteedekapitali maksu kohta pole aga Teedeministeerium seni ühtki lähemat määrust ega juhtkirja avaldanud. Selle tagajärjel on maksumaksjad pandud väga täbarasse seisukorda. Nii näiteks seletati Nuias, et seal on määratud maanteedekapitali maksu majale, mis suvel maha lõhutud. Maks on määratud olematule majale, aga maksumaksja ei tea, missuguses korras ta võiks oma õigusi kaitsta. Samuti on Abja-Paluoja aleviku kodanikke, kes teetegemise naturaalkohustusi kannavad. Sellest küsimata on neile määratud maks majalt. Nad peavad ühte teadma tegema teed ja maksuma peale selle veel maanteedekapitali maksu summades, mis oma suurusega tõepoolest otse hirmu peale ajavad.

Ma kannaksin ette mõned andmed maksu suuruse kohta Hallinga vallast Pärnumaal. Seal on maksusummad järgmised: Ida Miil — 5.000, Aleksander Brandt — 3.000, Hans Klein — 2.000, — see isik on juba üle 10 aasta töövõimetu —, Aleksander Klaar — 5.000, Mihkel Adamson — 4.000, Mart Hendrikson — 7.500, Jaan Tõnisberg — 4.200, Hendrik Jürgenson — 3.800, August Käärman — 2.200, R. Stein umbes 7.000, Juhan Kuusk üle 6.000, Andrei Gerber — 2.400 senti. Enge põllumeesteseltsi majalt on maanteedekapitali maks 25.000 ja Jakobi ühispiimatiluse hoonelt 24.000 senti.

Lugupeetud Riigikogu liikmed, kust võtavad need vaesed käsitöölised ja päevatöölised raha, et maksta sääraseid summasid? Samuti on väga täbaras seisukorras seltsid. Maksumaksjate tähtaeg on 1. jaanuar. Kuidas maksta välja 25.000 senti, kui seltsi eelarves ei ole selleks sentigi ette nähtud? Maksuma peavad aga kõik nii üldhariduslikud seltsid kui ka ühispiimatilused oma hoonetelt, millistest mitmel puh-

takasurublad ulatuvad õige soliidsetesse summadesse.

Arvan, et kõik lugupeetud Riigikogu liikmed parteilistele lahkuminekutele vaatamata on minuga ühel arvamisel, et maanteedekapitali maksu selles suuruses, nagu see määratud, ei tohi sisse nõudma hakata. See ei tähendaks muud midagi, kui üldise ärevuse ja rahulolematuse organiseerimist maal. Väikemajaomanikkude keskel valitseb määratud maksu pärast äärmine pahameel, ja päris õigusega. Seal on näiteks keegi väikemajaomanik, kelle maja hinnatud 50 puhtakasurublaga. Tema maks maanteedekapitali oleks 3.750 senti. Tema kõrval on talukoht, millise väärtus arvestatud 40 puhtakasurublaga. Tal tuleks rahas maksta 3.000 senti, naturaalkohustuse korras tarvitseb tal aga teha kõigest paar päeva. Tähendab, maata majaomanik peab kandma suuremaid kohustusi maanteedekorrashoiuks, kui maaga majaomanik.

Kuidas on see võinud sündida, et need ringkonnad, kes siia maani üksi teedekohustust pidanud kandma, on nüüd asetatud paremasse seisukorda kui need, kes tänini olid täitsa vabad teetegemise kohustusest? (A. T u p i t s, põl: Ei ole õige.) Lubage, härra Tupits, et ma ka Teile näitan, et see siiski nõnda on. Maanteedekorrashoiu kulud, mis langevad ühele maksuüksusele, määratakse kindlaks Maanteedekapitali § 30. põhjal, ja see kuludemäär ongi maanteedemaksu aluseks. § 30 jälle juhib meid § 25. ettenähtud aluste juurde. Ma kannan § 25. ette: „Maavolikogu määrab maavalitsuse ettepanekul keskmise teeüksuste arvu ühele maksuüksusele maakonnas, selleks jagades maakonna piirides oleva teeüksuste summa kogu maa ja metsade maksuüksuste (puhtakasurublade, adrasajandikkude, obrokirublade, revisjonirublade, kõlbliku maa tünude) summale. Saadud keskmise teeüksuste arvu, mis vastab ühele maksuüksusele, kasvatamise teel vastavale maksuüksuste arvule teeb maavalitsus kindlaks § 31. korras maavalitsuse teedekapitali arvel korraspeetava teeüksuste hulga ja eraldab selle üldisest teeüksuste summast. Ülejäänud osa teeüksusi jaotab maavolikogu valdade vahel võimalikult proportsionaalselt valdades olevatele põllumajanduslikult kasutatavate kinnisvarade maksuüksuste summale, välja arvatud § 31. alla kuuluvad kinnisvarade maksuüksused.

Valdade teeosad tulevad võimalikult määrata viimaste piirides või nende asukoha läheduses.

Sillad ja truupid, mis kuuluvad valdade korraspidamisele, peab korras vald, kelle teesosa-piirkonda need kuuluvad.“

Mis selgub siit? Aga see, et teeüksuste summa jagamisel maksuüksuste summale arvestatakse ainult põllumajanduslikult kasutatavate maade ja peale selle metsade maksuüksusi, põllumajanduslikult mittekasutatavate hoonete puhtakasurublad aga jäävad arvesse võtmata. Selle tagajärjeks on see, et igale maksuüksusele langev teeüksus tuleb suurem, kui see peaks olema vastavalt § 30. mõttele Maanteedekapitali § 30. seaduses, sest arvesse ei võeta põllumajanduslikult mittekasutatavate kinnisvarade puhtakasurublasid, mis aga § 30. järgi maksustatakse samuti, nagu põllumajanduslikult kasutatavate kinnisvarade maksuüksused. Tegelik jagaja on väiksem tõelikult jagajast. See on esimene suur viga Maanteedekapitali § 30. Kerkib küsimus, kuidas see viga tekkis? Mulle näib, et Riigikogus kustutati valitsuse ettepaneku § 30, mille järgi taheti panna isikumaksu alla kõik need, kes naturaalkohustuse korras teetegemisest osa ei võta, ja asendati § 30-daga selle praeguses redaktsioonis. Tähendatud § 30. lausub: „Tööstuse- ja kaubanduslikud ettevõtted, riigi metsad ja muud varandused peale põllumajanduslikult kasutatavate maade (maad, hooned, mets) võtavad osa teetegemise kohustustest iga-aastase maksuga maavalitsuse teedekapitali heaks.

Maksustamise kava kinnitab maavolikogude ettepanekul teedeminister kokkuleppel rahaministriga.

Neilt varandustelt võetakse maksu: kinnisvaradelt § 25. tähendatud maksuüksuste alustel, kusjuures maksu suurus määratakse nende kinnisvarade vastavate teeüksuste parandamise ja korrashoiu kulude kohaselt, ja kaubandus- ja tööstusettevõtetelt neilt nõutava põhiarimaksu suuruses.

Kinnitatud kava alusel arvutab maksu suuruse iga maksuobjekti kohta maavalitsus.“

Selles paragrahvis peitub Maanteedekapitali § 30. seaduse teine raske viga. Maavalitsustel ja maavolikogudel ei jää midagi muud § 30. põhjal üle, kui matemaatiliselt välja arvutada, kui suur on maanteedekapitali maksumäär ühelt maksuüksuselt. Pärnumaal on see maks käesoleval eelarve-aastal, nagu ma juba nimetasin, 75 senti ühelt puhtakasurublalt; teiste maakondade maksumäära kohta puuduvad mul kahjuks andmed. On kuuldavasti mitmed maakonnad, kus ei ole maanteedekapitali maksustamise kava siia maani maavolikogudes veel kinnitatud.

Milles seisab siis see teine raske viga? See viga seisab selles, et Maanteedekapitali § 30. seaduses on arvatud üheväärseteks nii põllumajanduslikult kasutatavate kui ka põllumajanduslikult mittekasutatavate kinnisvarade puhtakasurublad. Tegelikult on aga lugu teatavasti nõnda, et põllumajanduslikult mittekasutatavad kinnis-

varad on hinnatud umbes seitse korda kallimalt kui põllumajanduslikult kasutatavad kinnisvarad. Et see nii on, näitab meile kõige paremini nende kahe kinnisvaraliigi maksustamine kinnisvaramaksu seaduse järgi. Nimelt makstakse põllumajanduslikult mittekasutatavatelt kinnisvaradelt kinnisvaramaksu umbes 7 korda vähem kui põllumajanduslikult kasutatavatelt kinnisvaradelt. (A. T u p i t s, põl: Aga naturaalkohustus.) Ma räägin praegu kinnisvaramaksust. See seitsmekordne vahe kinnisvaramaksus on tingitud just sellest, et põllumajanduslikult kasutatavad kinnisvarad on hinnatud 7 korda madalamalt kui põllumajanduslikult mittekasutatavad kinnisvarad. Need kaks viga Maanteede seaduses tingivadki selle võimatu seisukorra, mis kohtadel tekkinud ühenduses Maanteede seaduse teostamisega. Ebaõige maksualuse tõttu peavad nüüd põllumajanduslikult mittekasutatavate kinnisvarade omanikud võtma osa maanteede tegemise kohustusest seitse korda suuremal määral kui põllumajanduslikult kasutatavate kinnisvarade omanikud! Oma Vabariigi Valitsus on saanud hakkama seega, millega isegi tsaariajal ei juletud välja tulla. (A. T u p i t s, põl: Midagi säärast ei ole!) Aga nimelt on. Väikemajaomanikud, kes varem olid maanteede tegemise kohustusest täiesti vabad, on nüüd pandud 7 korda raskema maanteedekapitali maksu alla, kui need, kellel on maad ja kes enne üksi kandisidki teedetegemise kohustust! (A. T u p i t s, põl: Ei ole õige! Naturaalkohustused jätate kahe silma vahele!) Naturaalkohustuse! Härra Tupits, võtke ja lugege Maanteede seadus läbi, siis ei tee Teie enam sääraseid vahelhüüdeid kui praegu. (A. T u p i t s, põl: Olen seda lugenud ja tean väga hästi.) On jõutud absurdini, sest ükski mõistlik mees ei hakka ometi kaitsma põhimõtet, et teedekapitali maksu tuleb maksta seda rohkem, mida vähem keegi teed tarvitab.

Riigikogu peaks Vabariigi Valitsuse poole pöörama sooviga, et sellele võimatule seisukorrale lõpp tehtaks. Maanteede seadus selle praegusel kujul tuleb kiiresti parandada. Meie rühm ongi esitanud vastava seaduseelnõu. Samuti on teada, et Teedeministeeriumis olid nõupidamised Maanteede seaduse parandamise asjus. Ka kaubanduse- ja tööstuseringkonnad on sel nõupidamisel juhtinud tähelepanu sellele, et nemadki on Maanteede seadusega pandud võimatusse seisukorda. Nad maksavad maanteedekapitali maksu neilt võetava põhiärimaksu suuruses — 100% —, peale selle igalt kinnisvara puhtakasurublast Pärnumaal 75 senti ja mõnes maakonnas veel enamgi. Nende maanteedekapitali maksu summad ulatuvad 10-tuhandetesse sentidesse.

Nagu ma tähendasin, on Pärnumaal juba asunud maanteedekapitali maksu sissenõudmisele. Selle maksu tasumise esimeseks tähtajaks on määratud 1. jaanuar ja teiseks — 1. märts. Ma paluksin Riigikogu liikmeid arvestada kodanikkude seisukorda: maks on neid tabanud nagu välk selgest taevast, nad ei tea, kuhu ja kellele nad peavad kaebama, kui neid ülekohtuselt maksustatud. Aga kõige raskem on see: nad ei jaksa sääraseid summasid maksta paremalgi tahtmisel. Maks nõutakse aga sisse vastuvaidlematus korras, tähendab politsei poolt. Ja on kindel, et 95% vastu maksumaksjaist tuleb tarvitada politsei kaasabi. Just aastavahetusel tehakse sadadele väikestele inimestele kibe kink: saadetakse neile politsei kaela nõudma maksu, mis ülekohtuselt ülekohtusem. Ma oletan, et Riigikogu üheski rühmas ei tohiks leiduda liikmeid, kes kinnitaksid, et 7.000-sendiline maks väikemajaomanikule poleks ülekohtune. Härrad Riigikogu liikmed, mispärast ei anta siis säärasele porsile võimalust naturaalkorras oma kohustust täita, nagu seda võivad teha maapidajad? Ma olen kindel, et igauks neist meelsamini teeks 2 sülga maanteed selle asemel, et maksta maanteedekapitali maksuks tuhandeid. Ma olen rääkinud inimestega mitmest vallast, nad kõik ütlevad, et nad ei tea enam, kuidas riigivõimu nimetada, kes nendega nii ülekohtuselt talitab. Ma leian, kui Riigikogu antud korral vaikib, siis peaksid kivid kisendama. Riigikogu peab uue istungjärgu alul kiires korras asuma Maanteede seaduse muutmisele. Niikaua, kui seda tehtud ei ole, tuleks teha korraldus maavalitsustele, et nad lükkaksid edasi maanteedekapitali maksu sissenõudmise.

Sellepärast esitan oma rühma nimel järgmise ülemineku-vormeli:

„Ära kuulates Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma erakorralise teadaande maavalitsuste teedekapitalide maksu kohta ja läbirääkimised sel puhul, avaldab Riigikogu soovi, et Vabariigi Valitsus astuks kiires korras samme tähendatud maksu sissenõudmise seisma-paneukuks kuni maavalitsuste teedekapitalide maksu küsimuse lahendamiseni.“

A. T u p i t s (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Härra Teedeminister annab muidugi üksikasjaliku seletuse härra Gustavson'i kõne puhul, kuid mina tahtsin ainult tähelepanu juhtida paarile asjaolule. Kõigepealt härra Gustavson püüdis asja nii kujutada, nagu oleks nüüd teedetegemise koorem täiel määral pandud nendele, kelle omanduseks on üksikud majad. Ta leidis, nagu oleks nende koorem seitse korda suurem kui põlluharijal. Tege-

likult ei ole asi nii. Härra Gustavson unustas, et talupidajaile on jäetud naturaalkohustused õige suurel määral, nimelt peavad nad tegema II ja III klassi teid ja peale selle veel erateid. See on suur koorem, ja kui seda rahasse ümber arvata, kujuneks pilt sootu teiseks. Selles küsimuses ei saa etteheiteid teha valitsusele ega omaavalitsusele, sest nad on talitanud nii, nagu Maanteede seadus ette näeb. Kui see seadus halb on, siis ei saa vastutust veeretada valitsusele, vaid siin on süüdi Riigikogu ise. Härra Gustavson ütles, et praegu tekkinud olukorras on süüdi valitsus. (O. Gustavson'i, stp vahelhüüe.) Ma võin pärast stenogrammist võtta vastava koha, mul on see meeles. Ma ei salga, et maks, mis majadele langeb, üksikutele raskena tundub, — ma olen sellest mitu korda ajaleheski kirjutanud. Kuid siin on ka oma põhjus, nimelt on need põllumajanduslikult mittekasutatavad varandused hinnatud õige ammu, ja selles ongi see häda. Siin on vaja kiiret ümberhindamist. Tartumaal, kus maksunormid välja kujunenud ka suurtena, võetakse seda maksu tänavu kõigest üks kolmandik. Seal ei ole seisukord niivõrt kohutav, nagu härra Gustavson maalida püüdis.

Kui see maks vast mõnele majaomanikule raske on, siis ei saa salata, et niisugune maksustamine vajalik oli tööstuseettevõtetele, kes siimaani teedetegemise kohustusest vabastatud olid. Ei saa salata, et teatavatel juhtudel siiski see maks vajalik on.

Teedeminister A. Jürman: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Kahjuks pidin koosoleku alul puuduma, kuna olin ministerruumis ja seal oli tarvis mõnda kiiret küsimust korraldada, võin nüüd üht tähendada, nimelt et teedekapitali heaks maksustamise küsimus Maanteede seaduse § 30. põhjal on juba Teedeministeriumis kauemat aega kaalumisel olnud. Isegi 12. skp. oli erinõupidamine selles asjas, ja seaduse muutmise kava on väljatöötamisel.

Aga kõiges selles asjas, ilma et ma oleksin lugenud erakorralist teadaannet ja härra Gustavson'i kõnet, palun praegu

läbirääkimised katkestada ja õhtusel koosolekul jätkata, siis saaksin vahepeal lähemalt sellega tutvuneda ja vastuse anda.

Ettepanek võetakse vastu.

6. A. Sirro erakorraline teadaanne a/s. „Textil“i vabriku seisujäämise ja töölise vallandamise kohta.

A. Sirro (stp, erak. tead.): Austatud Riigikogu liikmed! Täna pööras minu poole „Textil“ vabriku töölise saatkond teatega, et

vabrik suletakse ja 431 töolist vallandatakse 31. detsembrist s. a. arvates.

Sellepärast pööran Vabariigi Valitsuse poole, et ta võtaks tarvitusele abinõud, et ära hoida tööstuseettevõtete sulgemist ja töölise vallandamist.

Pealegi põhjendas Vabariigi Valitsus tollide-tõstmist seega, et tekstiiltööstusele tööd juurde anda, sel tööalal suurendada töölise arvu. Nüüd aga sünnib vastupidist, hoolimata sest, et härra Riigivanema väite järgi tekstiiltööstuses töölise arv suurenevat, vallandatakse töölisi järjest isegi hulgaviisi.

Selle teadaande puhul on vabrikus järgmine teadaanne välja pandud 14. detsembrist 1929: „Teatan minule alluvas vabrikus, et kõik töölised ja ametnikud alluvad lahtilaskmisele kahenädalise etteütleemisega, mille tähtaeg lõpeb 31. detsembril 1929. a.“

Nende kahenädaline palk saab välja makstud ainult töötamisaja eest.

Meie seltsi juhatus rääkis läbi Kreenholm'i ja Balti puuvillariide vabrikute juhatustega, et töölisele tööd anda nende vabrikutes, kusjuures mõlema vabriku juhatused lubasid teha töölise jaoks kõik, mis on aga võimalik.“

Siinjuures on üldiselt teada, et tekstiilvabrikute töölise seisukord ei ole nii viletsaks kujunenud viimasel ajal, vaid see on juba pikemat aega raske olnud, ja töölised ei ole läinud suvest saadik palku korralikult kätte saanud. Mitmel ja mitmel puhul on töölise nõudmised rahuldamata jäetud. 19. oktoobril jällegi vallandati 4 töolist sel puhul, kui töölised julgesid tööpalka nõuda. Kolme töolist ei lastud isegi vabrikuvärvast sisse. Need inimesed kannatavad äärmiselt raskes seisukorras, nende palgad on äärmiselt madalad, ja lõpptagajärg on veel see, et nad vallandatakse kesk talve.

Peale selle on aktsiaseltsil kaks teist vabrikut, „Tekla“ nimelised. Neis vabrikutes on umbes 150 töolist. On karta, kui „Textil“ suletakse, siis selle tagajärjel vallandatakse ka „Tekla“ töölisi. Kokku võiks sel juhul vallandamisele tulla umbes 600 inimest. Kindel on aga, et vallandatakse praegu 431 töolist ja 49 ametnikku 31. detsembriks. Kuhu lähevad aga need inimesed? Arvesse võttes, et tekstiiltöölised on naistöölised, kelle hulgas palju neid, kellel kodus väiksed lapsed, siis sel puhul, kui nad vallandatakse talvel, ei ole neil võimalik kuskilt tööd leida, ja nende väiksed lapsed jäävad sõna tõsisel mõttes nälga. Neid naistöölisi ei ole võimalik ka hädaabitöödeks välistöödele saata, sest nad on harjunud töötama kerges riietuses soojades ruumides, ja teiseks ei ole neil välistööde jaoks riietust. Ja kui neile leitaksegi tööd väljas, siis järgneb sellele tingi-

mata haigestumine, ja selle tõttu langevad need perekonnad äärmiselt viletsasse seisukorda.

Minu palve oleks, et Vabariigi Valitsus kõik abinõud tarvitusele võtaks, mis vähegi võimalik, et nende tööliste vallandamist takistada.

7. Töötatööliste ühekordse toetuse andmise seadus — Eesti tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek — I lugemisel.

A. Kirikal (tp): Riigikogu liikmed! Eesti tööliste partei Riigikogu rühmalt on esitatud seaduseelnõu ühekordse toetuse andmiseks töötatööliste. Silmas pidades, et see eelnõu äärmiselt kiire ja töötatöölised pühadeks lausa nälga ei jääks, arvan, et ei ole otsustarbekohane anda tähendatud eelnõu komisjoni arutamiseks, vaid see tuleks otsekohe Riigikogu päevakorda võtta ja arutada. Teen ettepaneku, seaduseelnõu täna otsekohe I lugemisel arutamisele võtta.

Juhataja: Kuna teisi ettepanekuid ei ole, tuleb eelnõu I lugemisele. Aruandja õigused on rkl. Kirikal'il.

A. Kirikal (tp): Riigikogu liikmed! Meie rühm on korduvalt siit kõnetoolilt toonitanud, et praegused valitsevad rühmad ei ole ajanud mingit kindlat majandusepoliitikat. Selle tagajärg on see, et meie suurtööstus on langenud, ja ka põllumajanduslik seisukord langeb, nagu parempoolsed rühmad toonitavad. See ei ole üksikute ikalduseaastate tagajärg, vaid nagu mina juba valitsuse deklaratsiooni puhul toonitasin, et peamine põhjus põllumajanduslikul kriisil on see, et meil on puudunud kindel majandusepoliitika kava. Peab toonitama, et seda kava ei ole tahetud luua, ja valitsevad rühmad ei mõtlegi luua, sest on selge, et mida segasem meie olukord, mida raskem majanduslik seisukord, seda kergem valitsevatel rühmadel rikastuda, seda kergem ajada kildkonna poliitikat, üksikute rikastamise poliitikat. (Välisminister J. Lattik: Ja Teil kalu püüda kerge!) Ei, just teie püüate selles olukorras kalu. Meie ei ole kalu püüdnud, vaid just teie püüate oma Paimal'itega kalu säärases raskes olukorras, just teie püüate kalu säärases raskes seisukorras oma Harju panga ja igasuguse teise korrupsioonipoliitikaga. Kui oleks majandusepoliitikas valitsenud kindel kava, siis ei oleks võimalik olnud üksikute isikute rikastumine, nagu see on praeguses olukorras.

Selle majandusekava puudumisel, nagu tähendasin, on olnud rasked tagajärjed, ja eriti rasked tagajärjed sotsiaalalal, nimelt on viimasel ajal kohutavalt kasvanud tööpuudus. Juba tervelt neljal Riigikogu täiskoosolekul on töötatööliste küsimus arutusel olnud ja sel puhul rohkesti

sõna võetud. Neist sõnavõtmistest on selgunud, et seisukord selles suhtes õieti raske on. Ka on selgunud, et töötatööliste küsimuse lahendamisel puudus igasugune kava, nagu see eriti selgus möödunud koosolekul, kus suurem opositsiooni rühm arupärimise esitas. Küsimisele, mis mõtleb valitsus teha töötatööliste küsimuse lahendamiseks, ei olnud valitsuse esindajal midagi vastata. Nagu täna kuulsime, seltsib sellele suurele töötatööliste parvele veel suur hulk töötatöölisi „Textil'i“ vabriku tööliste näol, kus ka umbes 500 töölise vallandatakse kahe nädala pärast. Mis siin ette võtta, mis siin tegema hakata, seda ei ole valitsevad rühmad selgeks teinud, seda ei ole olnud valitsuse esindajad.

Meil esitati ja võeti vastu Riigikogu poolt hädaabitööde korraldamiseks mineva krediidi määramine, kuid juba siis toonitati seda, et see krediidi määr, mis selle seadusega nõutakse, on nii väike, et see ei rahulda üht väikest osagi töötatöölistest. Meie teame, et praegu otsib umbes $\frac{3}{4}$ töötatööliste üldarvust abita tööd, aga mingisugust tööd ei ole. Mida nad peavad siis peale hakkama, kas lausa nälgima? Meie rühma poolt on mitmel korral tähelepanu juhitud sellele, kui viletses korterioludes peavad meie töölised elama. Hiljuti oli Riigikogu rahaasjanduse komisjonis arutusel seaduseelnõu seemneviljalaenu andmise kohta. Selle arutamisel toonitati opositsiooni rühmade poolt, et see seadus ei ole midagi muud, kui teatud käsiraha andmine rikkamatele põllumeestele. Selle seadusega ei taheta rohkem ega vähem, kui anda põllumeestele toetust umbes 50 miljoni senti suuruses, see on hinnavahe kindlakatmiseks. Kui tahetakse meil vastu tulla rikkamatele põllumeestele ja neile 50 miljonit senti välja visata, aga töötatöölisi pühadeks lausa nälgima jätta, siis ei ole see minu arvates õiglane. Töötatöölised peavad vähemalt pühadeks leiba saama endale ja lastele. Meie teame, et need põllumehed, kellele mõeldud see 50-miljonisendiline käsiraha, praegu ei nälg ja oma lapsi nutmas ei kuule, nagu seda töötatööliste perekondades võib näha. Ma kordan veel, et säärase mitmekümnemiljonilise käsiraha andmine põllumeestele õigustab seda enam töötatööliste toetamist, et nad pühadeks lausa nälga ei jääks. Seepärast on tööliste partei poolt esitatud seaduseelnõu ühekordse toetuse andmiseks töötatööliste pühadeks. See summa, mis siin ette nähakse, ei tee nii suurt summat välja, kui seemneviljalaenu andmisega põllumeestele antakse. Ja ma toonitan veel kord, see on töötatööliste päästmiseks ja neile leiva muretsemiseks hädatarvilik. Mitte aga kingiks, ega käeliigutuseks, nagu need 50 miljonit põllumeeste kogudele.

Sellepärast teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

L. J o h a n s o n (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Tööpuuduse kohta on siit kõnetoolilt toodud andmeid ette krediitnõudmise seaduse puhul, ja tehti ettepanekud, anda ühekordset toetust neile, kellele seda tarvis, kes terava tööpuuduse all kannatavad, ja samuti anda summased maavalitsustele hädabitöödeks. Need ettepanekud aga lükati tagasi seepärast, et valitsus asus eitavale seisukohale. Nüüd on uuesti see küsimus üles tõstetud vastava seaduseelnõu esitamisel. Selle põhjendamiseks on eelkõneleja poolt toodud ette vastuvaidlematud väited. Seisukord on tõesti säärane, et ühekordset toetust tänavu tarvis on, ja seepärast Eesti sotsialistliku tööliste partei rühm toetab esitatud seaduseelnõu.

Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Esitatud seadust ei saa valitsus pooldada. Alles läinud nädalal võttis Riigikogu vastu suurema eelkrediidi avamise seaduse, millega avalikke töid korraldatakse. Sel puhul on meil seda küsimust täies ulatuses valgustatud ja selgitatud, ja Riigikogu pani selle seaduse maksma selles teadmises, et sellega suurt häda vähemalt esialgselt kindlasti kõrvaldada saab. See on üks külg sellel ajal.

Teiseks, esitatud seaduseelnõu ise on täiesti silmapilgu sünnitus. Seal ei ole vaevakski võetud öelda, kuisuur summa siis meil õieti tarvis on riigikassast välja anda, vaid lihtsalt on öeldud, et nii- ja niisugustele härradele ja daamidele välja maksta igapähele nii- ja niipalju. Kuipalju end seesuguse asja jaoks registreerib, see on Jumala juhtida. Aga riigikassa peab kõigile vastu saama. Ei ole seda öeldud tööpoolest mitte, kust niisugused summad võtta, sest meil on vähemalt parlamendis niisugune komme, et katsutakse näidata, vähemalt järele kuulata ja vaadata, kas on säärased summased sissetulekutena olemas või loota lähemal ajal, millest niisugused summad maksta. Niipalju kui mina aru saan tahetakse siit täiendavate seletustega põhjendada niisuguste erakorraliste summade maksmist isegi selle tööpuudusega, mida praegusel silmapilgul veel ei ole, vaid mis nädalate pärast kätte jõuab, nagu „Textil'i“ vabriku tööliste töötajajäämise võimalus. Arvan, et seda ei saaks praegu vähemalt mitte selle krediidi motiivina ette tuua.

Ühtlasi tahan tähelepanu juhtida sellele, et meie riigi harilikus eelarves teatavad väikesed summakesed on, millest eriliselt raskes seisukorras olevatele ja ennast mitteaidata võivatele kodanikkudele hädakorral abi saab anda ja seesugust abiandmist on Hariduse- ja sot-

siaalministeerium juba läinud nädalal linna omavalitsuste kaudu korraldama hakanud, nõnda et teatavatel erakorraliselt rasketel juhtudel sel teel hädalisi aidata saab.

Kõike seda arvesse võttes kinnitan veel kord, et valitsus seda seaduseelnõu kuidagi vastuvõetavaks pidada ei saa.

L. J o h a n s o n (stp): Ma teeksin ainult mõne märkuse. Härra Hariduse- ja sotsiaalminister ütles, et selle seadusega tahetavat anda summad härradele ja daamidele, ja kuipalju neid härrasid ja daame registreeritud, see on Jumala asi. See ei ole niiviisi. § 1. ütleb: „Kõigile töötatöölisele, kes kuni 1. detsembrini käesoleval aastal töötöörtsil registreeritud...“ Nii et uusi registreerimisi selle elnõu järgi ei tule. Ja kui nüüd Hariduse- ja sotsiaalministril on andmed selle kohta, et praegu töötöörtsil kuni 1. detsembrini on registreeritud „härrad ja daamid“, siis on ta kohus need härrad ja daamid seal kustutada. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Mis jaoks kustutada?) Selle kohta on eeskirjad, missugused inimesed võivad endid töötöörtsil registreerida. Aga need, kes seal registreeritud, need ei ole härrad ja daamid. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Iga kodanik on „härra“ ja „daam“.) Seal on töötatöölised, naistöölised ja meestöölised registreeritud, ja meil praegumaksvate korralduste põhjal ei saa juttu olla, kui ironiseerida ei taheta, härradest ja daamidest. Nii et need väited, mida härra minister ette tõi, ja see ironiseerimine, see on nii õõnes kui see üldse olla võib.

Mis puutub summadesse, siis on tänases päevakorras terve rida seaduseelnõusid, krediitnõudmisi, muu seas ka piirituse summad, mille kohta juba komisjonis arvati, et seal võiks kärpida, võiks osa ära võtta ja anda töötatöölisele. Nii et kui Riigikogu tahab selle seaduseelnõu vastu võtta, siis krediit on selleks teiste seaduseelnõude järgi, kus vastavaid kärpimisi võib ette võtta.

M. M a r t n a (stp): Mul on nende märkuste kohta, mis minu parteisõber praegu ütles, paar sõna juurde lisada. Mulle torkas silma, et härra minister pidas sündsaks töölist, kes töötöörtsis end tööleidmiseks registreerivad, nimetada härradeks ja daamideks. Edasi ütles härra minister, et on Jumala hooleks selgitada, kuipalju neid on ja kes nad on. Ma arvan, see on just valitsusele kohuseks tehtud, ja meil on ka juba töötöörtsid ellu kutsutud. Hariduse- ja sotsiaalminister peaks just selle järele valvama, et niisugused organisatsioonid olemas ja et need mitte Jumala hooleks, vaid inimeste hooleks usaldataks, ja et need hästi töötaksid. Need inimesed on juba praegu olemas ja ame-

tis, kes selle järele valvavad, keda seal registreeritakse, — ma arvan, et need ei ole härrad ja daamid, kes tööborsilt tööd otsivad. Kui Hariduse- ja sotsiaalministeeriumil ei ole seni võimalik olnud valvata tööbörside järele, siis peaks ta tänasest peale seda tegema ja teadma, kes puudust kannatavad ja missugustes raskustes nad elavad.

A. Kirikal (lõpusõna): Meie rühmalt esitatud seaduseelnõu vastu ei ole valitsuse esindaja midagi ette toonud, need olid ainult tühjad sõnad, ilma et oleks mingit olulist põhjust näidatud, millepärast see seaduseelnõu tagasi lükata. Mina oma kõnes toonitasin põhjendatult, seda kinnitasid ka suurema opositsiooni rühma esindajad, et need andmed, mis ette tõin, vastavad tõele. Valitsuselt esitatud hädaabitööde eelkrediitide seaduseelnõus ettenähtud summad olid niivõrt väikesed, et need ei jätkunud meie töötatöölise toetamiseks.

Teisest küljest meie teame seda, et meie raskepärase ja bürokraatliku ametiasutuste-aparaadi kaudu ei edene tööde teostamine enne pühi, vaid neid teostatakse nii pikkamööda, et osa inimesi jääb nälga. Osa töölisi saab küll tööd, aga teine osa jääb nälga. Sellele härra Hariduse- ja sotsiaalminister sõnagi ei vastanud.

Teiseks, härra minister toonitas, et meie eelnõus ei ole ette nähtud, kust seda krediiti saada. Mina aga toonitasin juba, et valitsuse eelnõuga seemnelaenu tahetakse anda rikkamatele põllumeestele 50 miljonit senti. Ja ma toonitasin ka, et ükski ei ole siit ette toonud, et need rikkamad põllumehed on nälgas, küll on aga siit väidetud, et töötatöölised jäävad nälga. Seepärast ei ole tarvis seda laenu rikkamatele põllumeestele anda, vaid see summa tuleks anda töötatöölisele. Selleks on 50 miljonit senti ja sellest jätkub töötatöölisele küllalt. Kui aga sellest ei peaks jätkuma, siis leidub ka teisi summasid, nagu rkl. Johanson'gi toonitas, mida võiks töötatöölisele anda.

Seepärast panen ette, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja: (Hääletatakse. — M. Martna, stp: Isegi härra metropoliit on vastu, mis Jeesus selle kohta ütleb? — Keskest: Mis Mooses selle kohta ütleb?) Seaduseelnõu on tagasi lükatud 35 häälega 24 hääle pooltolemisel.

8. Söödismaade maksustamise seadus — Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.

J. Klesment'i (stp) ettepanekul antakse seaduseelnõu maakomisjoni.

(Kohtadel omavahelised kõnelemised ja vahelhüüded.)

Juhataja: Palun rahu. Rkl. Tallmeister, ma palun sõna võtta ja siis kõneleda.

9. Suguhaiguste vastu võitlemise seaduse § 4. muutmise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja O. Gustavson'i puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni sekretär A. Tupits.

Seaduselõpuredaktsioon võetakse vastu.

10. Tollipõhitariifide muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. Laarmann: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Varem ajal, Eesti iseseisvuse algpäevil, kus meil valitses ebanormaalne seisukord, tulid valitsusel maksma panna väljaveotollid mitmesugustelt ainetelt. Mõne aine väljavedu keelati hoopis, kuna teistele saadustele pandi kõrge väljaveotoll. Tollide määramisel mindi välja kahest seisukohast: 1) anda riigikassale võimalus oma sissetulekuid suurendada ja 2) et varustada kodumaa tööstust tooresainetega ja linnu toiduainetega. Normaalsel ajal on kujunenud väljaveotoll otstarbekohatuks seetõttu, et see lasub peaaesjalikult põllumajanduse saadustel, kuna põllumajanduse saadused niikuinii ägavad sisseveotollide all ja vajavad kaitset välismaa saaduste vastu. Ära tundes niisugust väljaveotollide tarbetust põllumajanduse saaduste suhtes on püütud asjasthuvitatud ringkondades mitmel puhul samme astuda nende kaotamiseks. Osalt on see püie andnud tagajärgi. On korda läinud kaotada nii mõneltki saaduselt väljaveotoll, ja osalt on tolle vähendatud ning kärbitud. Kuid mõnesugustele põllumajanduse saadustele on tollid siiski püsima jäänud. Eriti raskelt tundub linade ja looma tooresnahkade väljaveotoll, mis nende saaduste muidugi juba madala hinna veelgi allapoole surub.

Kui võtta lina hinnaks — dreiband — 9000 senti kaalult, siis teeks praegune toll, see on 0,065 kuldfranki või 4,75 senti kilogramm, ehk üle 750 senti kaalult, juba umbes 8,6% ad valorem. See on ometi juba liig, kui põllusaaduste hinnast, mis niikuinii juba väga madal ja tasuda ei suuda valmistamise kulusid, siiski veel riigikassale võetakse 8,6%. Selle vastu, arvan, vist keegi vaielda ei saa.

Loomanahkade hinnast võetakse väljaveol samuti väga suur protsent riigikassale — lamabanahkadelt võetakse 10%, veisnahkadelt — 8% ja hobusnahkadelt — 4% ad valorem.

Muidugi surub väljaveotoll lina- ja loomahinnad siseturul võrdselt alla.

Võib tähele panna, et riigikassa on saanud neiltainetelt võrdlemisi suuri summasid ja nagu seda näha võib Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seletuskirjast, on need väljaveotollid järkjärgult andnud väheseid summasid, nii et läinud aastal see summa kuigi suur enam ei ole, valitsuse andmete järgi umbes 40 miljonit senti. Suurema osa sellest väljaveotollide summast teevad välja naha- ja linatollid, õieti linatollid.

Kui meie vaatleme käesolevat seaduseelnõu ja jälgime neid aineid, millelt tahetakse toll kaotada, siis teised ained, mis nimetatud, ei vääri suurt tähelepanu. Väljaveotoll tahetakse kaotada näiteks loomakarvadelt, -jõhvidelt, karusnahkadelt ja ketramisjätistelt. Minu isikliku arusaamise järgi oleks vajalik olnud välja veotoll jätta karusnahkadele. Selle üle oli ka rahaasjanduse komisjonis mõtteavaldusi. Minu arusaamise järgi on meie metsloomade arv suure hävitamise tagajärjel väikeseks jäänud. Isegi meie metsade ilu—oravad — on pea otsa saamas. Kui ruttu mõnesuguse seadusega ei esineta, et kaitsta metsloomi hävitamise eest, võib kindlasti öelda, et mõne aasta pärast mõnesugused loomaseltsid täiesti kaduma lähevad. Aga et väljaveotoll loomade hävitamist siiski ära hoida ei suuda, võttis rahaasjanduse komisjon ühel meel el vastu seaduseelnõu ja jättis karusnahkade väljaveotoll kaotamise sellesse. Üldse pean ütleva, et käesoleva seaduseelnõu arutamine rahaasjanduse komisjonis ei kutsunud esile kuigi suuri vastuvaidlusi, vaid võeti eelnõu ühelmeel vastu.

Siinjuures pean tähendama, et rahaasjanduse alamkomisjon tarvilikuks arvas ka ära kuulata töösturite arvamise selle seaduseelnõu kohta, kuidas meie tööstus aru saab, kas need tollid on veel tööstuses vajalikud. Töösturid arvasid, nimelt linavabrikute esindajad seletasid, et linavabrikud ei ole huvitatud, kas väljaveotoll lasub linal või mitte. Lina olevat meie tööstustele küllalt saada ja niikuinii linahinda määrata ei võivat. Sellevastu tähendasid aga saapavabrikute esindajad, et veisenahkade nende arusaamise järgi väljaveotoll alles võiks jääda, sest veisenahad minevat tollikaotamisel tolli võrra siseturul kallimaks, ja neil tuleb sellelt kaubalt rohkem maksta.

Loomulikult ei saanud rahaasjanduse komisjon niisugust ühekülgselt arvamist pooldada ja sellepärast võttis käesoleva seaduseelnõu ühemeelselt vastu.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu

I l u g e m i s e l kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

11. Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. L a u r: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Nagu mäletate, ühel Riigikogu koosolekul suvisel istungjärgul, kui Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seaduse muutmise seaduseelnõu arutati, katkestati selle arutamine ja seda seepärast, et Riigikogus tekkisid mitmesugused küsimused, mis ei arvatud küllalt selged olema. Nimelt heideti ette selle seaduseelnõu puudusi, puudusi küll juriidilisi, küll sisulisi ja isegi seadustechnilisi. Et kõiki tekkinud küsimusi lahendada, anti eelnõu üldkomisjoni läbivaatamiseks täies ulatuses. Üldkomisjon moodustas alamkomisjoni, arutas siis seaduseelnõu alamkomisjoni ja pärast üldkomisjoni. Niihästi alamkomiisjonis tõusis esijoonel küsimus, kas mitte Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seaduse muutmise seadusega ei tuleks muuta ka vastavaid maksuseadusi, tähendab kõiki neid seadusi, kus figureerivad seniste otsekoheste maksude, aktsiisi ja tollivalitsuste osakondade nimetused, samuti nende funktsioonid. Et sellele küsimusele vastust saada, katkestas üldkomisjon oma töö ja andis eelnõu tagasi Majanduseministeeriumile küsimuse kaalumiseks. Ministeerium selgitas seaduste muutmise küsimust ja tuli otsusele, et maksuseaduste muutmine täies ulatuses on praegu võimatu, sest see tooks endaga kaasa väga suuri raskusi. Kuna käesolev seaduseelnõu on rutulise iseloomuga, siis ei saa seda siduda kõigi teiste maksuseaduste reformeerimisega. Seejuures toonitas aga ministeerium, et praegumaksivad maksuseadused on reformeerimisel ministeeriumis, kuid selle töö lõpuleviimine nõuab pikemat aega. Ühtlasi oli ministeerium arvamisel, et esitatud seaduseelnõus on loetletud kõik ülesanded, mis kuulusid otsekoheste maksude, aktsiisi- ja tollivalitsuste ülesannete hulka. Nii näeme, et maksuvalitsuse funktsioonide hulka kuuluvad kõik ülesanded, mis nähtud ette aktsiisi, otsekoheste maksude ja tollivalitsuse ülesannete seas. Rahanduseosakonnale läheksid üle kõik riigikassa ülesanded, kaubanduse-tööstuseosakonnale kõik ülesanded, mis olid kaubanduse-tööstuseosakonnal ja mäeosakonnal. Nüüd aga tõsteti mõne komisjoni liikme poolt küsimus, et kas ei kavatse valitsus siiski selle seaduse alusel vastavaid asutusi, mis loodud eriseaduste alusel maksustamise teostamiseks, muu'tma hakata. Kuid seda ei saa valitsus juba seepärast teha, et käesolev seadus ei võimalda üldse neid asutusi ümber kujunda-

da muidu, kui eriseadused on muudetud, ei võimalda isegi ka juba seepärast, et pealkiri ise ütleb, et selle seadusega tahetakse ainult keskasutusi korraldada, mitte aga mingisuguseid teisi asutusi, mis maksustamise teostamiseks eriseadusega loodud. Niisugune oli ministriteeriumi arvamine ja niisugusele arvamisele tuli ka üldkomisjoni enamus, ning seepärast leppis komisjon seaduse juriidilise konstruktsiooniga esitatud kujul, leppis seda enam seepärast, et ei saa ometi ühele osale, muutvale osale, teistsugust konstruktsiooni anda, kui see on kogu Vabariigi Valitsuse ja ministriteeriumide korraldamise seadusel endal tervikuna, mispärast ei saanudki komisjoni enamus leppida lisamärkusega, mida mõned komisjoni liikmed soovitasid, ja kus oleks öeldud, et maksustamist teostavad asutused, kes maksvates seadustes ette nähtud. Mis puutub seaduseelnõu sisulisse külge, siis peab ütleva, et sellevastu, et aktsiisi- ja otsekoheste maksude valitsused ühendatakse, ei vaieldud, või kui vaieldi, siis ainult mööda minnes, sest leiti, et nende ühendamisele vastuseismiseks ei olnud küllalt mõjuvaid motiive, mispärast oldi ka kaunis ühemeelselt ühendamisega nõus.

Suuremaid lahkkelisid tekitas mäeosakonna liitmine kaubanduse- ja tööstuseosakonnaga, ja veel suuremaid lahkkelisid tollivalitsuse ühendamine maksudevalitsusega. Kuid peab tähendama, et tollivalitsuse iseseisvaks jätmine ei ole millegagi põhjendatud. Sest ministriteeriumil on kavatsus terve maksuaparaat reformeerida, ja see, mis nüüd esialgu tahetakse teha, on õieti algus, on õieti vundamenti seadmine. Tollivalitsuse liitmine maksudevalitsusega annaks esiteks parema tööjaotuse. Tööjaotus muutuks ühtlasemaks ja ratsionaalsemaks. Selle tagajärg oleks, et kaoks paralleeltöö ja saaks kõiki tööjõude kasutada, mis praeguse maksuaparaadi juures võimata.

Meie teame, et on tolliülemaid — muu seas ka Kundas — kel ei ole talvel absoluutselt mingisugust tööd. Seepärast oleks otstarbekohane, kui oleks võimalik seesuguseid tolliülemaid kasutada teiste ülesannete täitmiseks. Näiteks võiksid nad talvel viinakauplusi ja viinavabrikuid revideerida. (O. G u s t a v s o n, stp: Miks neid ei kasutata siis?) Seepärast, et praeguse korra juures on see võimatu. (O. G u s t a v s o n, stp: Miks see võimatu on? Aga kui tollidirektor täidab aktsiisidirektori kohuseid, siis on see võimalik?) Nii siis, tööjõudude kasutamine oleks palju põhjalikum uue korra juures. Kuid selle tagajärjel tekiks mitte üksi tööjõudude intensiivne kasutamine, vaid see annaks kahtlemata ka teatava kokkuhoiu, võibolla mitte küll väga suure, aga vähemalt looks kokkuhoiu tendentsi.

Edasi. Maksudevalitsus, kaubanduse- ja tööstuseosakond ja rahanduseosakond, need on suured ja tähtsad osakonnad, kes lahendavad majandusepoliitilisi küsimusi, kuna tollivalitsus kui niisugune, kui ta iseseisvana jääks püsima, oleks väike asutus, kel üldse majandusepoliitilist suuna ei saaks olla, sest tema käib teatavate tehniliste juhtnööride järgi, tema töö on rohkem tehniline. See aga tooks teatava ebakõla kogu maksudeaparaati, mis ei oleks otstarbekohane. Nii siis leidis komisjoni enamus, et tollivalitsuse võib väga hästi ühendada maksudevalitsusega. Samuti leiti, et mäeosakonna võib ühendada kaubanduse- ja tööstuseosakonnaga, kuigi sellele vastu vaieldi. Aga et mäeosakonnas on kõigest viis inimest ühes juhatajaga, siis tundub säärane osakond ebaloomulikuna. Seepärast oleks otstarbekohane, kui mäeosakond liidetaks kaubanduse- ja tööstuseosakonnaga.

Nüüd mõned väiksed muudatused, mis üldkomisjon tegi selles seaduseelnõus. Nimelt § 37. kustutati sõnad „lõivude võtmine“ põhjusel, et lõive võtavad meil kohtuasutused, kuna maksudevalitsuse poolt võetavad riigi tulud „maksude“ nimetust kannavad. § 38. kustutati sõnad: „ning kõigi seaduste, seadluste ja määruste eelnõude läbivaatamine, mis muudaksid riigi kulusid või tulusid“, sest arvati, et kui rahanduseosakonnale anda niisugune ülesanne, siis võib see mõnikord niihästi Vabariigi Valitsuse kui ka Riigikogu edukat tööd takistada. Peale selle kustutati § 39. sõna „vihid“ põhjusel, et kaalude proovimine ja tembeldamine tingib ju iseenesest ka vihtide proovimise ja tembeldamise, kuna vihid on kaalu osa. Niisugused väikseulatused muudatused tehti üldkomisjonis.

Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

O. G u s t a v s o n (stp): Meie rühma liige Aleksander Jõeäär kavatseb käesoleva seaduseelnõu juures peatuda pikemalt, seepärast lubatagu, et ma piirdun vaid mõne möödamineva ääremärkusega.

See seaduseelnõu oli esimene, mille esitas praegune Vabariigi Valitsus Riigikogule. See oli nagu sissejuhataav akord selle tugeva valitsuse töös, mille löi ja mida juhib tööerakondlane härra Strandman. Aga käesoleva seaduseelnõuga kui möödupuuga mõttes praeguse valitsuse tugevust peab muutuma veidi skeptiliseks. Võib otsekohe ette öelda, et käesolev seaduseelnõu on kõike muud, ainult mitte selge ega õnnelikult koostatud. Üldkomisjonis olime sunnitud kuulama aruandja härra Lauri suust säärase nõrkuse põhjendamiseks ühe huvitava motiivi. Nimelt ütles härra Laur, et Vabariigi

Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seadus olevat õiguseteadlaste päeva hinnangu järgi üks halb ja õnnetu seadus, seepärast ei saavat säärase halba seadust hakata parandama hea seadusega, vaid stiili ühtluse mõttes olevat tingimata tarvilik, et halb seadus parandataks halva novelliga. Seepärast, arvas ta, ei tule taunida eelnõu nõrkust, vaid tervitada kui stiili ühtluse tugevat tunnust. (Aruandja A. L a u r i vahelhüüe.) Lugupeetud aruandja võib pärast sõna võtta ja öelda, et see nii ei ole. Aga ma võisin seda tõsiasja juba üldkomisjonis konstateerida, ilma et aruandja sellele vastu vaielnud oleks: ta võttis seal omaks, et üheks tema motiiviks tõesti oli säärase üllatav argument. Nõnda siis: seaduseelnõu koostades on oldud teadlik, et Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seadus on halb seadus, ja et käesolev novell, mis tahab seda halba seadust parandada, peab olema halb novell.

Seda eesmärki taotledes on saavutatud maksimaalne tagajärg, seda ei saa salata. Halvemal kui käesolev seaduseelnõu on vaevalt võimalik kujutella.

On huvitav jälgida, kuidas on katsutud põhjendada seda halba eelnõu. Teie lubate, et ma mõne sõnaga kõigepealt peatun käesoleva seaduseelnõu seletuskirja juures. Seal öeldakse, et Majanduseministeeriumi osakondade arv on liiga suur ja seega nende kompetents ja tööala piiratud. Täheandab, kurja juur on osakondade piiratud kompetents ja tööala. Ja nüüd loetletakse tagajärjed, millised tingib see kurja juur. Öeldakse, et ministri kätte kuhjub väga palju tööd. Seletuskiri lausub sõna-sõnalt: „Loomulikult ei suuda minister, kes meie riigikorra juures, nagu tegelik elu on näidanud, harilikult lühemat aega oma kohal püsib ja selle tõttu asjaga tutvumiseks suure osa oma tegevuseajast peab ohverdama, kõiki neid kitsail aladel tekkinud küsimusi isiklikult lahendada, kuna nad sageli puudulikult on kaalutud ja oma ametkonna teiste valitsuste või osakondade seisukohtadega kokku kõlastamata.“

Täheandab just see, et igal erialal — otsekoheste, aktsiisi- ja tollimaksude alal — on erijõud, kes neid küsimusi peab ette valmistama, just see tingibki seletuskirjas konstateeritud puuduliku ettevalmistuse. Kolm erijõudu öeldakse tegevat oma töö väga pealiskaudselt, ja tagajärg on, et minister on pandud raskesse seisukorda: ta ei jaksa küllalt ruttu ja õieti asjaomaseid küsimusi lahendada. Ja tagajärg on säärase, nagu seletuskirjas öeldud: „Tegelikult kuhjuvad valitsuste või osakondade poolt esitatud küsimused ministri juurde ja seisavad soovimatult kaua lahendamata, kus nad ministrite vahetamisel kaalumatu rutuga likvideeritakse, et paberitest lahti saada.“

Ja selle raske seisukorra tahab eelnõu lahendada ühe ropsuga: kolme erijõu asemele tuleb panna üks mees, kes otsustaks nii otsekoheste kui ka tolli- ja aktsiisimaksude küsimused, siis oleks asi korras, ja minister pääseks pealiskaudsete otsuste tegemisest ning paberipuutusest. Üks üliisik peab täitma kolme tavalise direktori ülesanded, ja see ümberkorraldus olevat parimaks pandiks, et küsimuste ettevalmistus igal erialal saavat põhjalikum kui siamaani! Ma ei tee nalja, — nii kujutatakse asja seletuskirjas, kust loeme järgmist: „Ministeeriumis tuleks töö jaotada nõnda, et kõik küsimused, mille vahel lähedane side, ühte valitsusse või osakonda koondataks. Valitsuse või osakonna juhataja, kes omal alal asjatundja ja vastutaja peab olema, saab selle tõttu asja kohta laiema ülevaate, mille tõttu ta ka küsimusi laiemas ulatuses lahendada võib. Seega oleks ministritele ette kantud asjad põhjalikumalt välja töötatud ja tarvilikkude andmetega varustatud, mis nende kohta kiiret seisukoha võtmist ja neile kiiret käiku võimaldab.“

Valitsus usub, nagu näete, kindlamast kindlamini, et kolme mehe töö, kes igaüks oma erialal asjatundja, võib palju paremini teha üks ainus „asjatundja“ — hanijalus, lisaksime omalt poolt juurde.

Kas ei teki siin põhjendatud kartus, et Vabariigi Valitsus nõuab meilt võimatu uskumist. Mina vähemalt ei suuda kujutella, et Majanduseministeerium leiaks säärase mehe, kes oleks ühte viisi asjatundja otsekoheste, tolli- ja aktsiisimaksude alal, ja suudaks täita ning pealegi palju paremini kolme mehe töö, kellest igaüks vilunud jõud oma erialal. (Aruandja A. L a u r i vahelhüüe.)

Härra aruandja tõendab, eelnõust ei saavat järeldada seda, mida mina järeldasin. Aga ometi tahetakse ju käesoleva seadusega töö parema ettevalmistuse huvides 3 direktorit asendada ühe direktoriga. (Aruandja A. L a u r i: Peab olema ühtlane juhtimine, tööühtlustamise spetsialistid on kõigil aladel, aga nad peavad ühtlaselt töötama.)

Täheandab, selle päristöö peab tegema siiski mitte härra peadirektor, kes määratakse kolmele kohale korraga, vaid peadirektorile alluvad niiöelda alamdirektorid. Härra Sikkar tõendab kohalt, et tema ka sellest reformist just nõnda aru saab.

Missugused järeldused võime siit teha? Järeldused oleksid niisugused, et selle peadirektori või kolmainu direktori ülesandeks ei jääks midagi muud, kui ministritele ette kanda need asjad, mis kolm alamdirektorit igaüks omal erialal põhjalikult ette valmistanud ja küpseks teinud. Aga just nende kohta öeldakse ju seletuskirjas, et nende senine töö ses suhtes

olevat olnud väga puudulik. Ega see puudulik töö ometi seepärast paremaks ei muutu, kui ettekanne enne ministrini pääsemist peadirektori suust läbi käib? See lisa siin võib asja rohkem sassi ajada kui selgemaks teha.

Käesolevaga oleme ühtlasi jõudnud seletuskirja teise motiivi juurde: koondamise vajadus.

Kolme direktori asemele saadakse neli direktorit ja — nimetatakse see kombinatsioon koondamiseks. Lugupeetud aruandja, kui mina veel vallakoolis käisin, siis oli neli vastuvaidlemata suurem kui kolm. Teie käisite veidi hiljem koolis ja võibolla, et uuemaaja matemaatika järgi kolm on mõnikord rohkem kui neli. Ma vannun Teile otsekohe alla: selle uue matemaatika mõistmises mina Teiega võidu jooksmas küll ei hakka. Ma jään selle vana matemaatika manu. Ja selle järgi on tõsiasi see, et kui kolme asemele tuleb neli direktorit, siis ei ole see koondamine, vaid „laiutamine“. Nii ei pea seegi motiiv kuidagi paika. (Aruandja A. Lauri vahelhüüe.) Mulle näib olema päris kindel, et aruandja on liiga suur optimist oletades, nagu võidakse vallandada praeguste direktorite abid. Võtame näiteks otsekoheste maksude valitsuse, kus direktoril praegu kolm abi, kes kõik vajalikud nii nüüd kui edaspidi. Juba Tempelmaksu seadus üksi on seevõrt komplitseeritud ja, kui tahate, segane seadus, et läheb tarvis aastakümneid praktikat, enne kui ametnik jõuab süveneda sellesse seadusse ja kursis olla kõigi küsimustega, mis seaduse teostamisel ette tulevad. Kuidas võidakse siis oletada, et üks härra, kes võibolla üldse maksude küsimustega tegemist teinud ei ole, pannakse maksuvalitsuse etteotsa ja ta on äkki ühesugune meister tempelmaksu, tulumaksu, pärandusemaksu, aktsiisimaksu ja tollimaksu küsimustes. (K. Päts, põl: On Jumal ameti andnud, annab mõistuse ka!) Härra Päts, kahjuks ei ole see igakord nõnda. Sagedasti võib konstateerida ümberpöördu: Jumal on küll andnud ameti, aga mõistust mitte. (M. Martna, stp: Seda ei tule ette!)

Nõnda siis: seegi motiiv, nagu oleks käesolev seaduseelnõu vajalik koondamise mõttes, langeb ära.

Nüüd tuleme käesoleva elnõu kõige nõrgema külje juurde, nimelt selle juurde, et valitsusel endal nähtavasti põrmugi selge pole, missugusteks kujuneksid käesoleva seaduse praktilise teostamise tagajärjed.

Komisjonis katsusime meie mitmel-setmel korral saada valitsuse esindajailt üksikasjalikku konkreetset reorganiseerimise kava, aga me ei saanud. Valitsuse esindajad katsusid küll jõudumööda meile vastu tulla. Aga sellest ei tulnud suuremat midagi välja. Emba-kumba: kas

käis see ülesanne neil üle jõu või oli meie jõud liiga nõrk antud seletuste seeditamiseks. Et igal erialal jäävad alauksused, selle vastu ei vaieldud. Aga mis suhtes nad ühte sulavad ja mis suhtes iseseisvaks jäävad, see jäi päris tumedaks. (M. Juhkam, tõe: Kus see enamuse komisjonis tuli sellele eelnõule, kui ei oleks aru saadud?) Härra Juhkam ütleb kohalt: tema olevat asjast täiesti aru saanud ja komisjoni enamuse ka. Väga hea, härra Juhkam, et Te seda mulle meelde tuletasite, ma oleksin muidu selle komisjoni enamuse seisukohtade võtmise hoopis unustanud. Nüüd märgin ma selle, et hiljem selle juurde tagasi tulla. Üht võin aga juba praegu kinnitada ja nimelt seda, et Teie seisukoht käesoleva seaduseelnõu suhtes oli õige lihtne — Teil oli vaid üks argument: valitsus tahab seda seadust ja ta peab selle saama! (M. Juhkam, tõe: Ei, nii ei olnud!) Säärase jumalikult lihtsa seisukoha juures on loomulikult kõik muud motiivid ja argumendid ülearused.

Ma kordan: ei suudetud teha selgeks, mis-suguseks maksudeaparaat tulevikus kujuneb. Komisjonis toodi näide, mida aruandja Laur siingi mööda minnes riivas: Kunda tolliülema tööjõu otstarbekohasem kasutamine. Kunda tolliülemal ei olevat talvel küllalt tööd. Teda võiks kasutada muude maksude ametniku ülesannete täitmiseks, aga ei saavat lihtsalt seepärast, et seaduslik alus selleks puudub. Komisjonis küsiti Majanduseministri abilt härra Merits'alt, kuidas mainitud tolliülemat kasutada kavatsetakse näiteks maksuinspektori ülesannete täitmiseks: kas tolliülem Kundast viiakse üle Rakverre või tuuakse maksuinspektor Rakverest üle Kunda? Härra Majanduseministri abi vastas, et loomulikult ei saavat teha üht ega teist: südamaal pole midagi tollida, maksuinspektor aga asetada kõrvalisse mereranda, see olevat ka kaunis kahtlane eksperiment.

Aga oletamegi, et oleks võimalik ühendada Kunda tolliülema amet Rakvere maksuinspektori ülesannetega, kas on selleks siis käesolevat seadust vaja? Sama seitsme ministeeriumi seadus, mida tahetakse muuta käesoleva novelliga, annab valitsusele, nagu vanasti öeldi, täied „vollmahid“ talitada nende kahe koha ühendamisel oma heaksarvamise järgi. Ma juhiksin härrade Riigikogu liikmete ja härra Majanduseministri tähelepanu sellele, et vahepeal on kahe direktori kohad tegelikult ühendatud, pannes aktsiisivalitsuse direktori kohused tollidirektorile. Missuguse eriseadusega on see lubatud? Säärast eriseadust ei ole, aga see on siiski teostatud — seitsme ministeeriumi seaduse põhjal. Mõned Riigikogu liikmed, nende seas rahvaerakonna lugupeetud juht

härä Tõnisson, on arvamisel, et aktsiisiametnikkude vallandamisel ei ole küllalt täpselt peetud kinni seitsme ministeeriumi seaduse nõuetest. Selle küsimuse üle võib vaielda. Aga ma konstateerin fakti, et aktsiisi- ja tollivalitsuse kahe kõige suurema ametniku ülesanded on ühendatud. Kui oli võimalik ühendada härrade direktorite ülesandeid, mis keelab teid siis maksuinspektori ja tolliülema või mõnede veel väiksemate ametnikkude ülesandeid ühendamast? Selleks ei tohiks olla praeguses situatsioonis mingisugust takistust. Teie näete, ka see väide langeb ära, nagu oleks käesolev eelnõu vajalik teatud ametnikkude ülesannete ühendamiseks. Nüüd tekib küsimus: aga milleks siis see seaduseelnõu üldse vajalik? Mulle näib, et käesoleva eelnõu vajadust ei tingi mitte niipalju praktilised kaalutlused, kui see, et valitsus on teinud sellest oma prestiihi küsimuse. Öeldakse: meie oleme esitanud eelnõu, Riigikogu peab selle vastu võtma, sest selle tagasilükkamine oleks valitsusele umbusalduse avaldamine. Mulle näib, et see on ainuke motiiv, mis järele jäänud neist, millega omalajal komisjonis põhjendati käesolevat eelnõu, teised väited on ära langenud kui mittepaikapidavad. Ma ei tahaks kõiki neid väiteid käsitada hakata, see võtaks väga palju aega, ma võtan näiteks ainult ühe neist. Kui üldkomisjonis oli tehtud selgeks, et ei kaalu kuigi palju motiiv, nagu oleks vaja käesolev eelnõu, et päästa minister mitme direktori küüsisist, kes liiga palju aega viitvat, siis tuli Majanduseminister välja teise momendiga: käesoleva seaduse vastuvõtmisega saavat võimalikuks muuta näiteks tollinõukogu ja tollikomitee koosseisu ja kompetentsi. Ta rõhutas seda mitmel korral, et praeguse seaduse põhjal olevat tollinõukogu asetatud täbarasse seisukorda. Tulevat nimelt kontrolli teostada ametnikkudel, kes ise olnud kaastegevad kontrollitavais asjus. Üldkomisjonis aga kaheldi väga kõvasti, kas käesolev eelnõu muudab eriseadusi, mis maksvad tolli, aktsiisi j.n.e. alal. Terve rida kõnelejaid leidis, et ei muuda. Rõhutati: kui käesolev seadus vastu võetakse, ja kui Vabariigi Valitsus asub seda teostama, siis on tingimata vajalik muuta teisigi seadusi, milliseid riivab see novell — Tolliseadustikku, Mäeseadust j.n.e. Majanduseministri abiga pidi lõpuks möönma, et see on nõnda. Ta ei vaieldud enam tähendatud tarviduse vastu, arvas aga, et järjekord peaks olema säärane: enne novell ja pärast teiste eriseaduste muutmine. Tähendab, ka selles osas vandus Majanduseministeerium oma esindajatega komisjoni enamusele alla. Ja sellega libises eelnõu kaitsjail käest seegi argument, mida Majanduseminister esialgu eriti rõhutas.

Ja nii siis sündiski see, et kui olid löödud kõik

argumendid, mis toodi ette eelnõu kaitseks, siis jäi lõpuks järele see ainuke: valitsuse prestiihi küsimus. Selle kõige kaaluvama argumendi vormuleeris kml. Juhkam üpris lakooniliselt: valitsus tahab seda seadust, ta peab selle ka saama, igasugused muud kaalutlused on üleaarused. (M. J u h k a m, tõer: Nii ei ole ma öelnud!) Sõnasõnalt mitte, aga mõtte järgi täpselt nõnda. Härä Juhkam küsis juba varem, kuidas siis säärane eelnõu komisjonis siiski vastu võeti? See võeti vastu vaid seepärast, et küsimusest tehti valitsuse prestiihi küsimus. Härä Juhkam, kas Teie ei olnud ka üks neist, kes argumentide asemel komisjonis kasutas teist abinõu — augu päherääkimist. (M. J u h k a m, tõer: Aga ma kõnelesin ikka selle eelnõu kasuks ka midagi.) Väga vähe, ütlemata vähe. Teie kõnelesite küll selle eelnõu kasuks, aga mitte harilikus korras avalikult, vaid oma politilistele sõpradele salaja kõrva sisse. Ainult üks väike fakt selle illustreerimiseks. Härä Baars oli alguses üks selle seaduseelnõu vihasemaid vastaseid. Aga kui härä Juhkam vahepeal oli tema kallal oma töö teinud, siis jättis härä Baars hiljem hääletamisel targu tegemata vastavad järeldused: härä Juhkam oli ta pehmeks teinud. (A. O i n a s, stp: Kõva häälega!) Ma arvan, härä Baars ei ole kurt — ta kuuleb ka tasast juttu, mis talle kõrva sisse räägitakse.

Samuti sündis terve rea teiste komisjoni liikmetega. Ma tuletaksin meelde põllumeeste kogudegi kurbloolist seisukorda: 2 poolt ja 2 vastu, õieti vaid 1 poolt. Härä Tupits oli see, kes kaitses eelnõu eelnõu enda pärast. Härä Holberg oli ka alguses vastu. Ta ütles talle omase otsekoheusega: kui me selle seaduseelnõu vastu võtame, siis on kõik segi nagu puder ja kapsad. Aga pärastpoole tõmbus ta ka tagasi. Kes aga nagu raud vastu seisis sellele eelnõule, see oli endine Riigivanem härä Teemant, kes ütles, et seaduseelnõu esitatud kujul ei kõlba kuskile. Aga Teemant puudus komisjoni sellelt koosolekult, mil sündis eelnõu lõpuhääletamine. Härä Holberg puudus ka. Majanduserühma esindaja härä Pung oli üks neist, kes objektiivselt tõsiasiadest lähtudes näitas, et käesoleva seaduse vastuvõtmise tagajärjeks on maksumaksjate kodanikkude seisukohalt terve rida arusaamatusi ja vassinguid sel lihtsal põhjusel, et kodanikud enam ei tea, kes vastutav ja kelle tegevuse peale tuleb kaevata, kui tehtud ülekohtu. Härä Pung aga puudus kahjuks ka sellelt komisjoni koosolekult! Samuti oli õigel ajal kadunud eelnõu vastane Hasselblatt. Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kas ei ole mul siis õigus öelda, et komisjonis läks eelnõu läbi vaid seepärast, et sellest tehti valitsuse prestiihi küsimus. Siin

tarvitati seda meetodit, et kõik kahtlased ja vastased õigeaks ajaks komisjoni koosolekuil kõrvaldati. (K. P ä t s i, põl vahelhüüe.) Härra Päts, seda ei tea ma öelda, kuidas seda tehti, aga et seda tehti, see on kindel. Jah, härra Juhkam, selle tulemuseks oligi, et seaduseelnõu komisjonis üle noatera vastu võeti, — 5 häält oli poolt, 4 vastu ja üks erapooletu. Ja nii võidigi eelnõu härra Juhkami heaksmeeleks esitada Riigikogule vastuvõtmiseks. Aga ma julgen kinnitada, et kuigi valitsus on võitnud, siis ei ole see võit, mis väärib kadestamist, vaid säärase võidu üle võib ainult kaastundmust avaldada.

Vaheaeg kl. 12.10 min. — kl. 12.35 min.

Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n : Lugupeetud Riigikogu liikmed! Majanduseministeeriumi ümberkorraldamise seaduse juures on ootamata palju vaidlusi tekkinud. On etteheiteid tehtud seaduse juriidilise kui ka sisulise külje juures.

Mina ei ole jurist, ja ei pea end kompetentseks esimeses küsimuses pikemalt sõna võtta. Tähtendan ainult niipalju, et Majanduseministeeriumi kui ka kõrvalt palutud asjatundjad-juristid pole tarvilikuks pidanud anda sellele seadusele teist väljenduseviisi kui see, mis Vabariigi Valitsuselt Riigikogule esitatud. Loen tarvilikuks siiski mõne sõna selgituseks öelda asja sisulise külje kohta.

Nagu seaduse seletuskirjas juba tähendatud, on selle eesmärk esijoones otstarbekohase tööjaotuse korraldamine Majanduseministeeriumis, ja teiseks — ametkonna koosseisude korraldamine ja kokkutõmbamine. Praegune Majanduseministeeriumi keskasutus on kahjuks nõnda kujundatud, et seal on küll palju osakondi, kuid neis osakondades puudub tarvilik hulk töajõude. On osakondi, kus ametnikkude koosseis ühes osakonna juhatajaga ainult viieni ulatub, kuna tal ka väljaspool alluvaid asutusi ei ole. Korraldamise seaduse eelnõu järgi ühendatakse niisugused väikesed osakonnad üheks kaubanduse-tööstuseosakonnaks, kuhu kõik endise kolme osakonna töajõud koondatakse, milline asjaolu võimaldaks tööd otstarbekohasemalt korraldada ja läbi kaaluda.

Suuri vaidlusi on tekitanud ka senise kolme iseseisva maksuaparaadi: tolli-, aktsiisi- ja otsekoheste maksude valitsuse ühendamine üheks maksudevalitsuseks. Selle korraldamise pean mina aga hädavajalikuks ja möödapääsmatuks. Kuna eelpoolnimetatud kolme väikese osakonna ühendamine oli tarvilik peajasjalikult töö ühtlustamise otstarbel, on maksudevalitsuste ühendamisest peale eelnimetatud otstarbe ka veel kokkuhoiu põhimõte. Teatavasti on

kõigil ühendatavatel maksuaparaatidel esindatud kohtadel, aktsiisi-, tolli- ja otsekoheste maksude valitsuse esindajate näol. Need esindajad elavad praeguse korra juures igaüks iseseisvat elu, kuna neil ühine side keskasutuses väga nõrk. Nii on neil igal eraldi ruumid, kantselei ja asjaajamine ja peavad isekeskis kirjavahetust.

Niisuguse korra juures tekib arusaadavalt paralleelne töö, arusaamatused ja isegi omavahelised hõõrumised. Ka ei saa tööd nõnda jaotada, et see aasta läbi täie koormatusega sünniks, kuna palju tööd eriti aktsiisi ja tolli alal aastaegadest oleneb. Raskusi tekitab niisugune ametikohtade eraldamine ka maaelanikule, kel asjaajamises maal ametikohtadega tegemist tuleb teha. Tal tuleb teha sõite mitmesse kohta, mis erilist paha-meelt tekitab, kui ametikohad otse selget vastust ei anna, ja kodanik asja selgitamiseks asjatuid sõite ametiasutuste vahel peab tegema. Ametikohtade ühendamisel väheneksid need pahed. Asjaõiendaval kodanikul oleks tegemist endise 3 asemel ühe ametikohaga, riigil oleks tulu korralikust tööst ning kokkuhoiust kantselei, üüri ja tööjõu alal.

Erilist vastuvaidlust on tekitanud tollivalitsuse ühendamine maksudevalitsusega. Arvan, et ka siin vastuseismiseks alus puudub. Teatavasti on pea meie terve tolliasjandus Tallinna tolliametisse koondatud, mille juhiks otsekohe Tallinna tolliülem. Teiste tolliasutuste ülesanded Narvas, Haapsalus, Kuressaares, Pärnus, Valgas j.n.e. on võrdlemisi piiratud ja mõne töö, eriti talvel, kui meri kinni külmab, väheneb otse miinimumini. Nii kujuneks tollidirektori töö peajasjalikult järelevälveks Tallinna tolliameti üle ja oleks suurelt osalt paralleelne Tallinna tolliülemaga töoga. Arvesse võttes seda asjaolu võiks iseseisva tollidirektori koha kartuseta kaotada. Vastuvaidlejad on kartust avaldanud, et üks inimene ei jõua niisuurt asutust juhtida, kui seda on kavatses maksudevalitsus. Mina seda kartust ei poolda. Meie riik on ju väike, meie majanduslik elu võrdlemisi vähe intensiivne, selle tõttu ka maksuaparaadi töö väiksem, kui paljudeski Euroopa riikides. Ometi on tolli- ja aktsiisivalitsus paljudes neis riikides ühendatud ja lahutada neid ei ole kuskil kavatses. Küll on aga terves Euroopas, nagu vastavas kirjanduses näha, püüde maksuaparaate ühendada. Nii on toll, aktsiis ja otsekoheste maksud ühendatud minu teada Hollandis, Norras ja Saksamaal finantsametite näol. Kuigi seal tegevus hoopis suurem kui meie maksuvalitsusel, ei kardeta, et üks inimene selle juhtimisega hakkama ei saa. Teatavasti on kolme maksuaparaadi tekkimine

puht ajalooline nähtus ja ei lase end teoreetiliselt põhjustada.

Osakondade koondamise mõte on kokkuhoiu mõte, millele vastu seista ei tuleks eriti nii kehvades oludes kui meil.

Minult küsitakse täpset summat, kuipalju selle uuendamise läbi kokkuhoidu võib saavutada.

Pea tähendama, et siin täpsete kalkulatsioonide tegemine raske on.

Keskasutuse arvel on vaevalt kokkuhoid võimalik, kuna siin koondamise tagajärjel asutus töövõime kaotaks ja neid raskeid ülesandeid täita ei suudaks, mis majanduseelu juhtimine temalt nõuab. Küll loodan mina suuremat kokkuhoidu aga alluvate asutuste ühendamise kohta, põhjustel, mis eelpool tähendatud. Arvuliselt seda praegu ette kanda oleks minu arust varane. Sest olen arvamusel, et koondamisi ei ole otstarbekohane läbi viia täies ulatuses üle öö, vaid see peab sündima kindla kava järgi järk-järgult, et töö ja töötegijad selle all ei kannataks. Pealegi ei võimalda käesolev seadus, mis teatavasti ministeeriumi keskasutust peajasjalikult korraldab, ministeeriumi suurt aparati täies ulatuses ümberkorraldada. Edaspidine põhjalikum ümberkorraldamine sünnib terve rea seaduste muutmise teel, mis ministeeriumil praegu teoksil.

A. Jõeäär (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eestis ületab surnute ja väljarändajate arv peaaegu sündinute arvu. Sellele kohutaval nähtusel peavad olema tõsised põhjused. Üks tähtsamaist põhjustest on kahtlemata tööliste ja väikekodanlike keskkihide majanduslik kitsikus. See on omakorda tingitud peajasjalikult halvast majandusepoliitikast, halvast riigimajapidamise üldisest juhtimisest, ülemäära suurtest ebaproduktiivsetest kuludest riigi eelarves. Neid kulusid peavad kodanikud oma selletagi väikesest sissetulekust tasuma nii otsekoheste kui ka kaudsete maksude näol.

Seepärast on arusaadav, et peaaegu kõik maksumaksjad erandita huvitatud on sellest, et ebaproduktiivsed kulud riigi eelarves väheneksid. Ühed loodavad sellest maksude vähenemist, teised vähemalt seda, et produktiivseteks väljaminekuteks siis rohkem järele jääks ja seega ka maksumaksjate majanduslik olukord paraneks.

Esimesena paistab igale maksumaksjale silma kümnetesse tuhandetesse ulatuv riigiametnikkude ja teenijate pere. Nende koosseisude koondamises ja Vene ajast päritud ülearu laia valitsuse-aparaadi lihtsustamises nähakse pääseteed.

Seepärast on arusaadav, et mitte ainult valitsusest osavõtjate seljataga seisvad kihid, vaid ka see kolmandik Eesti rahvast, kelle esindajaid enamus valitsusse ei lase, tõsiselt huvitatud on valitsemise aparadi ümberkorraldamisest, koosseisude koondamisest ning kokkuhoiust.

Kõik sammud, mis tõsiselt selle sihi kättesaamiseks mõeldud, peaksid üksmeelselt tervitatud olema kõigi poolt, kes oma tegutsemise eesmärgiks seadnud rahva elujärje parandamise. Kuid sama üksmeelset hukkamõistmist peaks leidma iga vastupidine katse, laiutamise katse, valitsemise aparadi koormamine uute vahelülidega seal, kus võimalik vahetu tegutsemine.

Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise muutmise seadus on kahe võrra tähtis, sest see puudutab valitsuse aparadi ümberkorraldamist selle ministeeriumi alal, kelle ülesandeks riigi majapidamise üldine juhtimine, maksustamine, raha liikumise ja krediidi korraldamine, kui ka kaubanduse, tööstuse ja mäeasjanduse korraldamine. Neid ülesandeid riiklikus organismis võiks võrelda südame ülesannetega inimeskehas. Südamel korralikust töötamisest oleneb tähtsal määral inimese elu, ja sama tähtis on riiklikus elus Majanduseministeeriumi korralik töötamine, rääkimata sellest, et sellel ministeeriumil säärane hell kokkupuutumise koht kogu rahvaga, kui seda on maksustamine.

Väikese vahemärkusena siinjuures võiks tähendada seda, et Shveitsis, kus samuti 7 ministeeriumi, nimetatud departemangudeks, on meie Majanduseministeeriumi ülesanded jaotatud 4-ja ministeeriumi vahel: poliitilise departemangu kaubanduseosakonna ülesanded on umbes samad, mis meie Majanduseministeeriumi kaubanduseosakonna omad; kohtu- ja politseidepartemangu 6. osakond korraldab eriti leiutiste ja kaubamärkide kaitset; raha- ja tollidepartemangul on 6 osakonda — rahaosakond, tollivalitsus, alkoholivalitsus, statistiline büroo, kaalude ja mõõtude amet, prooviamet; majanduseministeeriumil on peale selle veel 5 osakonda, millest küll ainult üks, see on äri- ja tööstuseosakond täidab meie Majanduseministeeriumi vastava osakonna ülesandeid. Seega kokku üheksa osakonda, neist kuus osakonda raha- ja tollidepartemangul, kolm teiste departemangude vahel jaotatud. Siinjuures ei kuulu aga maksustamine, välja arvatud tollid, samuti maksumaksjate õiguslik kaitse, ühegi nende osakondade kompetentsi, vaid on korraldatud iseseisvalt, väljaspool departemangude kompetentsi, samuti kui meil näiteks kohtud. Sellest näeme, kui võrt tähtsaks seal ministeeriumide vähesele

arvule vaatamata peetakse majanduslike kütuste korraldamist.

Ka meie peaksime sellele arusaamisele jõudma, et riik mitte riigi enda või paari-kümne tuhande ametniku ülalpidamiseks ei eksisteeri, vaid et ta olemasolu on õigustatud siis, kui riik väärilist tähelepanu kingib oma kodanikkude majandusliku järje tõstmisele, majanduseelu otstarbekohasema korraldamise teel.

Neist seisukohtadest välja minnes peame asuma ka käesoleva seaduseelnõu sisulise külje hindamisele ja küsime, mida tahetakse selle eelnõuga kätte saada ja mida saadakse kätte. Eelnõu sisu on lihtne: Senised seitse Majanduseministeeriumi peavalitsust ja osakonda kaotatakse ja asendatakse kolme uuega, kelle vahel jaotatakse senise seitsme ülesanded. Kõik muu jääb endiseks.

Mida aga sellega kätte tahetakse saada, selle üle on juba veidi raskem selgusele jõuda, sest seaduseelnõu seletuskiri, Majanduseministri, tema abi ja ministeeriumi esindajate poolt komisjonis antud seletused lähevad lahku ning käivad mõnes osas risti üksteisele vastu.

Et selles rägastikus orienteeruda, selleks tulevad põhjendused jagada kahte pealiiki. Ühelt poolt kokkuhoid koondamise ja koosseisude vähendamise teel, teiselt poolt otstarbekohasema asja korraldamine, mis kokkuhoiu asemel kulude suurendamistki võiks kaasa tuua, kuid mille paremused mitme võrra ülekaalus ka väljaminekute suurenmises.

Mõlemad põhjendused on sümpaatset, kuid viimane kahtlemata sümpaatsem esimesest. Kokkuhoid koosseisude kokkutõmbamise teel iseenesest, kui see ühtlasi ei ole otstarbekohasema ümberkorraldusega seotud, ei anna positiivseid tagajärgi, vaid vastupidi.

Selleks ei ole vaja kaugelt minna tõendus otsima. Ma arvan ja julgen tõendada, et minu sooviavalduse-ettepanek, kui ka Riigikogu üksmeelne ühinemine sellega riigi 1924. a. eelarve arutamisel valitsemise süsteemi lihtsustamise kohta, mis võimaldaks laialise ametnikkudeaparaadi põhjaliku ümberkonstrueerimise, püüdsid võimaldada otstarbekohasemat valitsemise aparadi korraldamist. Valitsus tahtis seda õigust endale, ei usaldanud säärast rasket ülesannet rahvaesindusele, ja Riigikogu enamus andis valitsusele võimaluse näidata, mida tema sel alal suudab ja võib teha.

Juba 1924. a., see on enam kui 5 aastat tagasi, võttis Riigikogu vastu Riigiasutuste töö koondamise seaduse, mis andis Vabariigi Valitsusele õiguse riigiametnike ja -teenijaid

ametist vallandada kohti vakantseks jättes, mis andis Vabariigi Valitsusele veel suuremad õigused: ühe asutuse ülesandeid teisele asutusele panna ja selleks tarvilikku arvu ametikohti ühes ametnikkude ja teenijatega ning krediitidega ühest asutusest teise üle kanda.

Selle seaduse maksvust pikendati 1925. a., 1926. a. ja 1927. a. maksmapandud koosseisude seadusega anti Vabariigi Valitsusele õigus anda juhtnõore ülemääraliste riigiteenijate koosseisude määramiseks. Peale selle on määralistes koosseisudes ette nähtud, et riigiteenijaid-vabateenijaid Vabariigi Valitsusel on õigus vallandada B.E.S. ettenähtud etteütlemise põhjal ja koht vakantseks jätta.

Edasi, Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seaduse § 15 annab Vabariigi Valitsusele õiguse kujundada ministeeriumidele alluvate valitsuste ja osakondade alljaotusi tarviduse järgi. Nende asutuste koosseisud kujundatakse Vabariigi Valitsuse määrustega krediitide ja palganormide piires, ja alles 2-aasta jooksul esitab valitsus need koosseisud Riigikogule kinnitamiseks.

Sellest meie näeme, et Vabariigi Valitsusel on 1924. a. saadik vabad käed koosseisude koondamisel, nii et meie võime praegust juhust kasutades tagajärgi hinnata, mis 5 aasta jooksul sel alal saavutatud.

1924. aastal oli eelarve andmetel ette nähtud riigiteenijaid: määralisi 21.989, ülemääralisi 602, kokku 22.591. 1929./1930. a. määralisi 20.904, tähendab vähenemine 1.085, ülemääralisi 6.781, tähendab suurenemine 6178. Kokku ametnikke 27.685 ja suurenemine seega 5.094 viie aasta jooksul. Kuna aga hariduseministeeriumi koosseisudes 1924. a. andmete järgi oli ainult 1090 isikut, nüüd aga algkoolide õpetajate arvu sissevõtmisega see arv suurenenud 5.460 isikuni, seega juurdekasv 4.370 tingitud mitte koosseisude suurendamisest, vaid 1924. a. varjatud koosseisude avalikuks tegemisest, siis ei ole juurdekasv nii kohutavalt suur, kui see esialgul näib, kuid ka koondamisest ei ole suurele kisale vaatamata, mis selle ümber tehtud, suurt asja saanud, ja koondamise asemel on määraliste arvu vähenemine, mis tõepoolest olemas, otsekohe mõjunud teiselt poolt ülemääraliste ametnikkude arvu suurendamiseks. Mõnigi tubli töömees on koosseisude koondamise ettekäände all ametist vabastatud, seks et teda asendada mõne onupojaga teise nimetuse all. Asjale ei ole seega kasu tehtud, vaid ennem kahju, ja vastasrinna kartus, et valitsus koondamisi otstarbekohaselt ei teosta, on osutunud täiel määralt põhjendatuks.

Kulude kokkuhoiust ei ole juttugi. 1924. a. eelarve-eelnõus ettenähtud §§ 1.—3. krediit

— palgad, arstiabi ja sõidukulud — teeb välja 2.366.057.000 senti, 1929./1930. a. eelarve-eelnõus aga juba 3.541.359.500 senti, suurenemine seega nende kolme paragrahvi alal 1.175.302.500 senti ehk umbes 50%.

Ma arvan, et Vabariigi Valitsustel, kes 5 aasta kestel koosseisude koondamisega ametis olid, ei puudunud tahe, saavutada sel alal tagajärgi; kui aga andmed näitavad, et soovitud tagajärjed tulemata jäänud, siis on kahtlemata üks põhjustest see, et asja ei ole õigest otsast alatud. On küll igasugu ümberpaigutusi ette võetud, kuid samuti kui Krõlov'i valmis ei ole see muusikat sugugi parandanud. Ametnikkude funktsioonid on maksvates seadustes ette nähtud; senikaua, kuni funktsioonid muutmata jäävad ja paberiupeutus aina kasvab, ületades isegi tsaaririigi halva eeskju, senikaua on iga valitsus sunnitud, kui ta selle eest hoolitseb, et riiklik aparaat funktsioneerida võiks, koondatud ametnikke teise nime all jällegi ametisse seadma.

Käesoleva eelnõu üks põhjendustest on jällegi koondamine. Seletuskiri ütleb: Väheaarvuline valitsuste või osakondade hulk võimaldab töö lihtsustamist ja ametkonna koosseisude piiramist läbi viia. Nõnda kinnitas härra Majanduseminister siin kõnetoolil. Aruandja härra Laur seletab üldkomisjonis 24. septembril: „Eelnõu sihiks on Majanduseministeeriumi koondamine. Majanduseministeeriumi on veel võimalik koondada. Koondamise tagajärjel võib saavutada kokkuhoidu. Koondamise põhimõtte ise on leidnud Riigikogu poolt heakskiitmist.“ Ühtlasi tähendab aga: „Seniste valitsuste ja osakondade funktsioonid ei kao, vaid need liidetakse.“ Mis sellest tekib, et funktsioonid ei kao, vaid liidetakse, sellest seletas Majanduseminister selgesti paar minutit tagasi, et keskasutuse suur ja vastutuserikas töö ei võimalda ametnikkude vähendamist. Komisjonis seletas Majanduseministeeriumi esindaja härra Kukk: „Praegune kava sai algatuse Riigikontrollist... Selle kava suurem tulukus on kohapealsete asutuste koondamisest.“ Edasi: „Tolli ühendamine otsekoheste maksude ja aktsiisivalitsusega on uuem kavatsus, ja seepärast puuduvad lähemad andmed Riigikontrolli kavas. See kavatsus on teostatav ja peaks andma häid tagajärgi. Tollikorraldus ei vasta meie elunõuetele ja tuleb lähemas tulevikus põhjalikule muutmisele.“ Ministri abi härra Merits seletab: „Arvati, et käesoleva eelnõu alusel on võimalik ümber korraldada ka maksuaparaat. Mina olen seda küsimust selgitanud ja leian, et ilma eriseaduste muutmiseta seda teha ei saa... Osakondade ühendamine on tarvilik... Mõned prae-

gused osakonnad on väga väikesed ja töövõimetud. Näiteks mäeosakond, kus kolm inimest, ja kellest kaks inimest alati sõidus. Kui kolmas inimene ka kuskile peab minema, siis seisab ministeeriumis osakonna töö.“ Vahemärkusena tähendan, et koosseisus on 5 inimest ette nähtud, nagu täna ka härra Majanduseminister kinnitas, nii et härra ministri abi informatsioon on peaaegu 50% ebatäpne. Siin ilmub juba esimene lahkeli. Edasi seletab aga härra ministri abi kategooriliselt: „Keskasutuses õieti midagi kokku hoida ei saa. Küll saab kokku hoida kohtadel. Palju seal kokku hoida saab, seda ma ei või öelda.“ Nii on seletused protokolleeritud. Tegelikult seletati, et keskasutuste koosseisude koondamise asemel tuleb uusi ametikohti juurde luua, asja otstarbekohasema korraldamise võimaldamiseks.

Järelikult lõppkokkuvõtte koondamise suhtes: Kohtadel on Vabariigi Valitsuse võimupiirid koondamiste läbiviimiseks küllalt laialised ja selleks käesolevat seadust vaja ei ole. Selge tõendus selleks on aktsiisiametnikkude koondamine enne selle seaduse maksmahakkamist. Keskasutusi kavatsetakse koondamise asemel laiutada, seda selle seaduseta ei saa teostada, järelikult on seadust vaja, mitte koondamise võimaldamiseks, vaid vastupidi — laiutamiseks ja uute ametikohtade keskasutusse juurdeloomiseks. Komisjonis nimetati, et on vaja asutada uus tollidirektori abi koht, mis praegu pole koosseisudes ette nähtud. See on tarvilik selleks, et võimaldada muu seas tollikomitee komplekteerimist. Kuna ka otsekoheste maksude peakomitees arvatavasti teisiti läbi ei saa, kui et senine juhataja teise nimetuse all osa võtab komitee istungitest, siis tuleb siin endine direktor ainult uue nimetuse all koosseisudesse alles jätta. Tema praegustel abidel on igal ühel täita oma ülesanded, mis tervet tööjõudu seni nõudnud ja ka edaspidi nõuavad. Neid kasutada praeguse otsekoheste maksude peavalitsuse direktori ülesannete täitmiseks ei saa. Aktsiisivalitsus on vist ainuke asutus, kus võibolla senine abidirektor ka direktori ülesannetega valmis saab, sest viimasel ei ole teisi eriseadustes ettenähtud ülesandeid täita, nii kui seda on tollidirektoril ja otsekoheste maksude peavalitsuse direktoril. Kaubanduseosakonnas, tööstuseosakonnas ja mäeosakonnas jäävad samuti senised direktorid alles, muidugi üks kraad madalama nimetuse all, vist abidirektoritena. Ega siis ometi ei mõelda mäeosakonnas neidki kolme või viit inimest koondada. Kantseleid on neis osakondades juba koondatud, sest kolme osakonna kohta kokku on kaks asjaajat ja ei ühtki koosseisudes ettenähtud kantseleiametnikku.

Nii tuleb käesoleva seaduse vastuvõtmise tagajärjel puhtalt juurde kolm uut peadirektorit: maksudevalitsusse, rahanduseosakonda ja kaubanduse-tööstuseosakonda. Nende palk on vähemalt 320 krooni kuus igal ühel, see teeb aastas iga kohta 3840 krooni ja kõigi kolme palk kokku aastas — 11.520 krooni. Tähendab enam kui miljon senti aastas keskasutuses uusi kulusid juures. See on „koondamise“ tagajärg, mida käesoleva seaduseta ei oleks võimalik kätte saada.

Kuid otstarbekohasem ümberkorraldamine on vastuvõetav ka siis, kui see mõne miljoni aastas palkadena kulusid juurde toob, teiselt poolt aga kas riigikassale suuremaid sissetulekuid või kodanikkudele hõlbustusi muretseb.

Keegi ei vaidle selle vastu, et meie maksuseadused ja maksuaparaat nõuavad ümberkorraldamist. Kui käesolev eelnõu annaks vähemalt võimaluse asuda sellele ümberkorraldamisele või selleks tarvilikke eeltöid korraldada, siis ei tähendaks see miljon senti aastas, mis rohkem välja anda tuleks, midagi, millest kõneleda maksaks. Jätagu ainult sellejuures see ülearune jutt kokkuhoiust ja koosseisude koondamisest.

Majanduseministeeriumi esindaja härra Kuke seletuse järgi ongi kavatsatud ümberkorraldada peale maksuaparaadi ka maksude määramise ning sissenõudmise kord, õiguse kaitse, karistuse süsteem ja kontroll. Sellel alal on juba eeltööd käimas, peale ministeeriumi ametnikkude on abiks kutsutud Tartu ülikooli õppejõud, kes omalt poolt ühendusse astunud välismaa vastavate eriteadlastega. Peale selle on ka otsekohe koha peal tutvunud ülikooli stipendiaadi kaudu Saksamaal, Prantsusmaal ja Tšehhoslovakkias maksva korra ning uuenduste kavatsustega. On leitud, et kõigi maksualade ühise juhtimise alla viimine on andnud häid tagajärgi ja kavatakse seda ka meil teha. Selleks ongi kavatsatud eelnõu järgi kõik maksudevalitsused ühendada.

Nii kui sellest seletusest näha, eeltööde tegemist, vastavat eelnõude väljatöötamist ka praegune kord ei takista, seepärast ei ole eeltööde tegemiseks vaja kolme maksuvalitsust ühendada.

Kohapealsed asutused jäävad kõik alles, sest nende funktsioonid on ette nähtud eriseadustes, mida ei muudeta. Samuti jäävad alles ka keskasutuste juures maksustamise alal tegutsevad eriorganid — otsekoheste maksude komitee, tollikomitee. Mida saadakse siis kätte? Kõike muud, kuid mitte otstarbekohasemat ümberkorraldamist. Kilplased said kuulsaks seega, et nad endile uue nõukoja ehitasid, kuid aknad tegemata unustasid. Valgust tuli siis hiljem kotiga hakata sisse

kandma. Meie maksuaparaadi reformeerijad tahavad kuulsaks saada seega, et nad puutumata jätavad kõik aluse ja ehituse, kuid katuse pealt võtavad.

Kui aga eeldada, et kõik jääb endiseks, tuleb vaid veel üks uus kord endistele kordadele juurde, või püstitatakse senisele katusele kolm uut torni, mida mööda peab kodanik kättesaamatus kõrguses hiilgava ministri poole tõusma, siis ei ole sääraestest asjatutest vahelülidest kodanikul küll mingit kasu. Ministril võib hõlpsam olla seitsme direktori asemel kolmega kõneleda. Asjale aga sellest kasu ei ole. Asi läheb keerulisemaks, kui see oli, ja kodanikud, kes juba praegugi ägavad ülearu keerulise asjaajamise all, saavad veel rohkem kannatada.

Valitsus on tegelikult ühendanud tollid ja aktsiisivalitsuse ühe juhi alla, kes selle eest poolteistkordse palga saab. See olukord on juba selle lühikese kestuse jooksul pakkunud tõendusi, et asi ei ole paranenud, vaid mitmeti halvemaks muutunud. Isegi ajakirjandus, kes väga sõbralikult suhtub praegusse koalitsiooni, on juhtinud selleläbi tekkinud halbustele tähelepanu. Kui käesolev seaduseelnõu vastu võetakse, siis tuleb samal isikul juhtida veel otsekoheste maksude peavalitsust. Peaks olema geenius, kes toime saaks meie erinevate maksuseaduste juures kolme säärase suure ala juhtimisega ning otstarbekohase korraldamisega.

Ei ole loota säärast geniust meie kitsastes oludes, ja järelikult tuleb senistele halbustele veel üks lisaks. Riigi sissetulekud võivad kannatada tunduvalt. Kuritarvitused võivad suurenedada. Meil öeldakse, et valitsus vastutab. Kui valitsus tahab, las tegutseb nii, kui ta paremaks peab. Aga millega valitsus tegelikult vastutab? Ühel ilusal päeval lahkub ta ametist, aga kodanik peab kõik eksperimendid oma taskust kinni maksma. Meil nurisetakse täie õigusega, et muutmise seadused on liiga sagedad, ja see pannakse Riigikogule süüks, nagu Riigikogu neid ise välja töötaks. Praegune muutmise seadus on esitatud peaaegu enne, kui ministeeriumide korraldamise seadus tegelikus elus näidata oleks suutnud, kuidaviisi selle teostamine kujuneb. See on enneaegne sünnitus, ja Riigikogu ei või võtta endale vastutust säärase seaduse eest. See seadus sai üldkomisjonis 5 häält poolt ja 4 vastu. Seaduse vastu sisult kõnelesid peale härra Baars'i, kes hiljem Saulusest Pauluseks sai ja eelnõu pooldajate kilda üle läks, veel lugupeetud komisjoni esimees härra Teemant, härra Holberg, härra Pung, härra Hasselblatt, härra Sihver, härra Sumberg, peale selle komisjoni liikmed: Rei, Gustavson, Mihkelson ja mina.

Seega üldkomisjoni absoluutne enamus asus eelnõu suhtes sisulisest küljest eitavale seisukohale, ja ainult seetõttu, et lõpphääletamisel puudusid eelnõu arvustajatest härrad Teemant, Holberg, Pung, Hasselblatt, ja erapooletuks jäid rahvaerakonna ja kristliku rahvaerakonna esindajad, ainult seetõttu on meil võimalik seda eelnõu täna siin arutada. Aga ma arvan, et need üldkomisjoni liikmed, kes ei söandanud tõsta kätt selle poolt, et eelnõu vastu võetaks, need oma sisemisel äratundmisel teadmisele on jõudnud, et eelnõu seda ei anna, mis see lubab, ja kui nad selle vastu ei hääletanud, siis arvatavasti seepärast, et valitsus millegipärast tahab tingimata eelnõu läbi suruda, ja koalitsiooni rühmad ei julge sellele vastu hääletada.

Minu arvates ei ole eelnõu säärane, et valitsus sellest võiks usalduseküsimuse teha. Sisuliselt on see aga täiesti vastuvõtmatu. Koordamise asemel annab eelnõu koosseisude suurendamise, otstarbekohasema korralduse asemel suurendab ainult bürokraatismi ja ähvardab riigielule ning rahvamajandusele tähtsaid alasid.

Ma olen ainult üldjoontes puudutanud selle seaduseelnõu puudusi ja ei taha lugupeetud rahvasaadikute tähelepanu kauemini I lugemisel kinni pidada. Andmed, materjalid üksikasjaliseks põhjenduseks on võimalik ette kanda seaduseelnõu II lugemisel, kui see peaks I lugemisel vastu võetama, ja seepärast lõpetan seega.

Ma ütlen, meil on küllalt eksperimente tehtud kodanikkude arvel. Lõpp peaks sellele ükskord tulema, ja seepärast tuleks käesolev seaduseelnõu Riigikogu poolt tagasi lükata.

A. L a u r (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahtsin mõne ääremärkuse teha eelkõnelejate, lugupeetud rkl-te Gustavson'i ja Jõeääre mõne väite kohta. Teen neid ääremärkeid selles järjekorras, millises need väited kõnelejate poolt üles tõsteti.

Kõigepealt härra Gustavson tähendas, et mina aruandjana olevat öelnud, et Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seaduse olevat õiguseteadlaste päev väga nõrgaks ja puudulikuks tunnustanud, ja seepärast ei võivatki tahta, et selle seaduseelnõu muudatav osa võiks parem saada. Tõepoolest ma avaldasin mõtet, et õiguseteadlaste päev on selles seaduses väga palju puudusi leidnud. Aga samuti on selge, et on lõpmata raske ühele osale seadusest mingisugust teist enam vastuvõetavat kuju anda, kui on see tervikul. Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seadus, see võib olla hea, kesk-

mine või isegi halb, aga ma ütlen, kõik selle osad kannavad enam-vähem üht ja sama pitsarit. Ja kui nüüd selle parandatav osa oleks teistsugune, siis tooks see seadusse teatava ebakõla. See on niisama, kui meil oleks mingisugune reaalne kirjeldus, kuhu me pistaksime vahele mõne Gustav Suitsu või Visnapuu' luuletuse. See tooks sinna kahtlemata teatava ebakõla, dissonantsi. Sellest seisukohast välja minnes ei suutnudki meie paremad juristid käesolevale seaduseelnõule, mis on üks osa suuremast seadusest, teistsugust juriidilist kuju anda. Meie lugupeetud juristid härrad Pung ja Teemant vaidlesid küll vastu, kuid nad ei suutnud mingisugust parandusettepanekut teha. On ju küll tõsi, et lugupeetud rkl. Pung tegi ettepaneku, mida tõsiselt kaaluti, nimelt võtta § 37. II lõikeks: „Maksustamist teostavad asutused, mis maksvates seadustes ette on nähtud.“ Seda mõtet aga, mida selle parandusettepanekuga tahetakse kätte saada, lahendab valitsuse teine seletuskiri, kus öeldud, et ei ole üldse mõeldavgi, et asutusi saaks kaotada, sest see seadus tahab ju ainult keskassetust korraldada. Ja seepärast ei saanudki Punga parandusettepanekuga komisjon nõus olla. Nii siis: komisjon ei suutnud seadusele teistsugust konstruktsiooni anda, kui see oli valitsuse eelnõul. Kui öeldakse, et seaduses on konstruktsioonilised puudused, siis olge head ja esitage parandused. (O. G u s t a v s o n, stp: Härra Laur, aga Jõeääre ettepanek, kuhu see jäi?) Härra Jõeäär mingisugust konstruktsioonilist parandust ei teinud.

Edasi puudutas härra Gustavson küsimust, et üks direktor suudab neid ülesandeid halvemini täita, kui siis, kui neid on 3, kes võivad enam-vähem eriteadlased olla. See on õige, et üks inimene ei suuda teha, mida teevad kolm, kui nad kõik eriteadlased on. Aga asi seisab ikkagi selles, et selle ühe ülesannete hulka ei kuulu tema eriteadmised, vaid üldine administratiivne juhtimine. Tema on ikkagi kogu maksualade üldine korraldaja ja juhtija. (O. G u s t a v s o n, stp: Mis ta teeb?) Eriteadlased on olemas ja need lahendavad küsimusi niiöelda eriseisukohtadelt. Nüüd kui öeldakse, et kokkuhoidu ei saada, sest et kolme asemel tuleb neli, siis ei ole see õige, vaid endise kuue asemel tuleb nüüd neli. Praegu on kolm direktorit, igal on abid, kolm ja kolm, üks ole see kokku kuus ja üks ole neli ikkagi vähem kui kuus. Nii siis: ministeeriumi keskassetuses võib kokkuhoidu saada. (O. G u s t a v s o n, stp: Ei ole õige.) See on kahtlemata nii, et saadakse asjaajamises kokkuhoidu, sest ametnikud muutuvad ju nüüd kõigi osakondade kohta ühisteks. Teie,

sotsialistid, tõendasite ju ise ka samuti nagu ministergi tõendas, et võib koondada kohapealseid asutusi. Tähendab siis, et ka teie arvatiski on ikkagi võimalik kokkuhoidu saavutada.

Nüüd küsime, mis on õietiselle uueseaduse, tähendab muutmiseaduse siht, peajoon, selle tuum? Selle tuum seisab selles, et viia kõiki maksualuseid ühise juhtimise alla, — see on selle peatum. Sääraselt on maksualad korraldatud ka Saksas, Taanis ja Norras. Sinna poole püütakse ka Prantsusmaal ja Itaalias. Aga miks seda keskasutuste koondamist nii kiiresti tahetakse läbi viia? Vaadake, seepärast, et ministeerium ei tea, kas Riigikogu on nõus koondamisega sel määral, nagu see neil kavatsusel, või mitte, kas Riigikogu heaks kiidab selle või mitte. Seepärast ongi ühes ministeeriumi seletuskirjas öeldud, et uue maksuaparaadi ümberkorraldamisele oleks mõtet asuda ainult siis, kui teada on, et Riigikogu selle kava põhimõttelikult aktsepteerib. Ei ole ükskõik, kas jääb kolm, neli või seitse osakonda. Meie teame, et maksureform tuleb, maksuaparaat tuleb ümberkorraldamisele, maksuseadused reformeerimisele, loomulik, et siis ministeerium tahab teada, mitu osakonda jääb, ja kuidas ta neid kava peab looma hakama, sest mitmesuguste osakondade arvu juures on ka mitmesugused kavad.

Edasi tähendati rkl. Gustavson'i kui ka rkl. Jõeääre poolt, et selle seaduse vastuvõtmine või tagasilükkamine olevat õieti valitsuse prestiihi küsimus. Mina ütlen, et see ei või olla valitsuse prestiihi küsimuseks — võib küll olla, et valitsus tahab seda selleks teha, võibolla mitte, seda ma ei tea — aga mina arvan, et see on õieti põhimõtte küsimus, ja selles mõttes põhimõtte küsimus, et peab kord selge olema, kas tahetakse koondada või mitte. Meil on koondamist alatud koosseisude koondamisega, samuti seitsme ministeeriumi seadusega, ja meie teame väga hästi, kuipalju vaieldi seitsme ministeeriumi seaduse vastu. Aga lõpuks ometi Riigikogu enamusi kiitis heaks koondamise põhimõtte, ja ma ei saa aru, mispärast meie peaksime tegema takistusi valitsusele, et tema seda koondamist ei jätkaks. Selles seisab kogu küsimus. Ma arvan, et Riigikogu peaks selle seaduseelnõu tingimata vastu võtma, et anda valitsusele vabad käed tegutsemiseks, nii kuidas ta seda heaks arvab. Ma toonitan veel kord, et ei ole mingisuguseid ümberlükkamatuid väiteid toodud, mis räägiks selle seaduseelnõu vastu nii sisuliselt kui ka puhtjuriidiliselt seisukohalt. On toodud arvamisi, aga need ei ole kindlasti paika pidama jäänud.

A. O i n a s (stp): Lugupeetud Riigikogu

liikmed! Mina pean võimalikuks siin mõned mõtted sellepärast avaldada, et mul isiklikult on tulnud juhtida neid Majanduseministeeriumi osakondi, milliseid kavatsetakse liita, ja et üks osa sellest kavast, mille valitsus esitanud, on õieti minu kava.

Lugupeetud aruandja seletust ära kuulates pean ütleva, et see seletus küll väga vähe seaduseelnõu kasuks räägib. Aruandja rõhutas, et Riigikogu peab maksuasjanduse vundamenti rajamisel valitsusele abiks olema. Riigikogu pidavat ütleva, kas see vundament on kõlblik või mitte, siis teadvat valitsus edasi tegutseda, edasi ehitada. Kuid aruandja unustab, et ühtki ehitust ei võeta ette enne, kui ehituse üldjooned selged pole, kui ehituse plaan teada ei ole. Ühtki vundamenti ei saa rajada enne, kui teada pole, missugune see ehitus on, mis sellele vundamentile püstitatakse.

Nüüd on meid asetatud aga seisukorda, et meie peame vundamenti üle otsuse tegema, ilma et ehituse plaani näeksime. Öeldakse, ministeerium töötab välja maksustamise reformi, aga et ta saaks selle lõplikult välja töötada, selleks on tarvis, et Riigikogu reformi vundamenti kohta otsuse teeb. Minu arusaamise järgi igale loogiliselt mõtlevalle inimesele peaks selge olema, et nii asja korraldada ei saa. Kui valitsusel on maksureformi kavatsusel, siis tuleksid selle põhijooned Riigikogule esitada ja seejuures öelda, et maksureformi elluviimiseks on tarvilik, et senised kolm maksudevõtmise valitsust ühte liidetakse. Meile ei ole mingisuguseid andmeid esitatud maksureformi kohta. Ministeerium ise ka ei tea veel, milline see reform on. Meie peame aga juba vundamenti kohta otsuse tegema, millele ehitatava ehituse kohta valitsusel enesel niigipalju selgust ei ole, et ta võiks Riigikogu üldiseltki informeerida. Mujal talitatakse teisiti. Saksamaal näiteks on viimasel ajal n.n. „Finanzreform“ teravaks päevaküsimuseks, ja et selgust saada, millised maksustamise seadused peaks valitsus Saksa parlamendile esitama ja kuidas valitsus peaks riigi eelarvet tulevikus kujundama, selle kohta töötas Saksa valitsus välja üksikasjaliku kava, mis esitati parlamendile vormuleerituna 14 punktis. See kava, mis sisaldas kindla finantsplaani, oli iseloomult valitsuse deklaratsioon. Parlament oli selle esitatud kavaga nõus, ja nüüd võib valitsus hakata rahulikult seda kava edasi arendama, vastavaid maksuseadusi välja töötama j.n.e.

Mis aga sünnib meil Eestis? Meil pannakse ette Riigikogule ministeeriumi ümberkorraldamise seadus, et Riigikogu otsustaks, kas uut vundamenti rajada, kuid ei öelda poole

sõnagagi, milline on see ehitus, mis vundamendile püstitatakse. Minu arvamise järgi oleksid tulnud esitada Riigikogule maksureformi põhilused, et Riigikogu oleks võinud käsitada küsimust terves ulatuses. Nüüd on aga mingi vundamendi-seaduseelnõu olemas, ei ole teada, milline on peaehtus. Seletus, mille andis aruandja sellise vundamendi rajamise kohta, on lihtsalt lapsik ja põhjendamatu.

Edasi seletas aruandja, et Riigikogu ei peaks takistama valitsust koondada ametiasutusi. Minu arusaamise järgi on Vabariigi Valitsusel maksva seaduse järgi täielikud võimalused koondamiseks. Ametiasutus, kus võiks koondada, on tõesti aktsiisivalitsus. Kui mina olin Majanduseminister, määrasin kaks asjatundlikku ametnikku aktsiisivalitsusse, et nad põhjalikult aktsiisivalitsuse tegevuse läbi uuriksid ja koondamise ja töölihtsustamise kava esitaksid. Minu järeletulija on koondamise teostanud, kasutades Riigikontrolli kogemusi. Kuivõrt see koondamine õige oli, seda ei hakka ma siinkohal hindama. Ka mujal peaks võimalik olema koondamisi läbi viia, kuid selleks on Vabariigi Valitsusel käed praegu lahti.

Et otsekoheste maksude ja aktsiisivalitsust ühte liita, selleks on, tõsi, tarvis eriseadust. Mina ei vaidle isiklikult selle vastu, kui need kaks nimetatud valitsust ühendatakse. See annab võimaluse kohapealseid asutusi koondada ja riigi kulusid vähendada.

Kuid mis puutub sellesse, et tähendatud ühendatud valitsuse juurde veel tollivalitsust liita, siis selle vastu olen ma kindlasti.

Kõigepealt, mis puutub keskasutusse, siis ei saavutata seal mingisugust kokkuvõtet, vaid luuakse juurde üks uus direktori koht, kes on mingi ülemdirektor. Tegelikult see direktor ei suuda kõiki neid lahkuminevaid alasid, s.o. otsekoheste maksude, tollide ja aktsiisi ala sisuliselt juhtida. Kui üks inimene tahaks sisuliselt süveneda neisse kolme alasse, siis ta selle ülesandega toime ei saaks, igale alale peaks ikkagi jääma alles oma direktor, kes sisuliselt vastavat ala juhib. Mis on selle tagajärg? Tagajärg on see, et tekib ainult üks uus instants ministri ja seniste direktorite vahel. Paberid hakkavad kogunema direktorite direktori kantseelisse, ning selle direktorite direktori juures tekib ummik, mille kurb tagajärg on see, et asju otsustatakse mitte asjatundmise järgi, vaid mõne muu põhimõtte järgi.

Härra Majanduseminister tähendas, et Eesti riik on niivõrt väike, et ei oleks tarvis kolme direktorit, sest et mõnes riigis olevat need alad ühendatud. Kuid küsimus ei seisa riigi väiksuses või suuruses, vaid ülesannete

iseloosus ja erinevuses. Riigi suurus või väiksus ei mängi niisuurit osa kui arvatakse. Meil tuleb silmas pidada asjaolu, et Eestis on maksuasjandus veel puudulikult korraldatud ning seisavad ees rasked korraldamise ülesanded nii otsekoheste maksude, aktsiiside kui ka tollide alal. On tarvis teha ülesehitavat tööd, mis paneb raske kohustuse nende alade juhtidele. Peale selle, maksvate seaduste järgi peab meil peavalitsuse juhataja isiklikult terve rea asju sisuliselt otsustama, temal on isiklikult palju tööd. Uue kolme valitsuse direktor peaks nahast välja ronima, et ise otsustada kõiki tollivalitsuse, aktsiisivalitsuse ja otsekoheste maksude asju.

Mis puutub tollide kohapealsete asutuste ühendamisse aktsiisi ja otsekoheste maksude aparaadiga, siis ei anna see mingit nimetamisväärt kokkuvõtet. Tolliaparaat asub sadamates ja ka suuremates piiripunktides. Piiripunktides aga ei ole suuremalt osalt otsekoheste maksude aparati. Tollil on oma eriülesanded, mis nõuavad ametnikkudelt erioskust, on ka võimata tolliaparaati koondamisel üle viia kuskile mujale, samuti oleks vale tee, kui paigutatakse otsekoheste ja aktsiisimaksude aparati sadamatesse.

Seepärast ei anna tolliasutuste liitmine teiste maksudevalitsustega mingisuguseid suuremaid reaalseid tulemusi.

Mis puutub asjaolusse, et mõnes kohas, nagu Port-Kundas j.n.e., on tolliülemal talvel vähe tööd, siis on see ju õige. Kuid neid „töötä“ inimesi on ju võimalik ümber paigutada, neid võib tuua Tallinna, kus aruannete kokkuseadmise alal alati leidub rohkesti tööd. Igatahes võib nii või teisiti inimeste tööjõudu nende erialal alati kasutada. Ma ei kujuta aga endale ette, et üks maksuinspektor võiks täita tolliülemale kohuseid. Ta ei suudaks siis üht ega teist ametit korralikult täita.

Mis puutub sadamalinnadesse, siis on seal juba teatud koondamine läbi viidud, kus tolliülemal tuleb täita sadamakapteni ülesandeid. See koondamine on juba ratsionaalsem. Kui kuskil peaks maksuinspektoril omal alal vähe tööd olema, siis tuleks maksu ringkondi laiendada, kuid ei tule maksuinspektoritele anda võõrast tööd, mis asetaks inimesi olukorda, et nad oma ülesandeid halvasti teostaksid. Rasked ülesanded lasuvad praegu niikuinii tolliametkonna eesotsas seisval inimesel, kui aga tulevikus direktori tööjõust ainult kolmandik tööjõudu pühendatakse tolli alale, siis tähendaks see seda, et läbi lahtiste sõrmede vaadatakse sellele hiigla korruptsioonile, mis tolli alal ette tulnud.

Kui juht pannakse mitmele alale tööle, mis üksteisega väheses ühenduses, siis seatakse ta olukorda, et inimene enam juht ei ole, vaid mingi „Tausendkünstler“.

Meil Eestis on tollid olnud enam tööstuse kaitseabinõudeks kui puht fiskaalseteks maksudeks. Tollidel on vähe vormilist ja sisulist ühendust nii otsekoheste maksudega kui ka aktsiisidega selles mõttes, et nende alade administratiivne koondamine ja ühendamine annaks mingisuguseid paremusi. Sisuliselt on näiteks kaubanduse-tööstuseosakonnal enam tegemist tollidega kui otsekoheste maksude ja aktsiisi peavalitsustel. 80% tollidest on tööstuse kaitseabinõud, millepärast sihikindla tollipoliitika teostamiseks on mõeldavam tollivalitsuse ühendamine kaubanduse-tööstuseosakonnaga, mitte aga otsekoheste maksude valitsusega. Kuid ma ei tee sellist ettepanekut, sest sellest ei oleks kasu. Igal koondamisel peab mõte olema, antud juhul aga on sellest puudus.

Majanduseministri abi A. Merits: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mul on ülesandeks selgitada täna arutuselolevat seaduseelnõu. Esiteks tahaksin õienduseks öelda eelmistele kõnelejatele, et minu andmed lahku lähevad neist andmetest, mis ette kantud. Nimelt kandis lugupeetud rkl. härra Jõeäär Shveitsi kohta ette, kui ma õieti üles märkisin, et seal on maksustamise küsimus nelja ministri vahel jaotatud. Minu teada on Shveitsi liitriikidel ühine maksustamise ja tollide departemang. Seda juhib üks ja sama isik. (K. Einbünd, põl: Aga kes nende departemangu juhataja on? Kas see ei ole valitsuse liige?) Selle kohta mul andmeid ei ole. Igatahes kohtadel Shveitsis ei ole departemangule alluvaid asutusi üldse. (K. Einbünd, põl: Nii et Teie olete praegu departemangu juhataja abi, kas see nii ei ole?) Kõiksugu andmeid peensuste kohta ei ole mul praegu käepärast. Igatahes on nad ühendatud. Kui läheksime kaugemale, siis võiksime öelda, et Shveitsi minister ei ole see, mis meie minister. (K. Einbünd, põl: Ei, valitud ikka, nagu meil.) Igatahes Shveitsi minister ei ole parlamentlik minister, vaid valitud teatud ajaks. (K. Päts, põl: Kas see on Shveitsi tsentraalvalitsuses? Aga neil on kantonaalvalitsused peale selle.) Igatahes on neil kantonaalvalitsuses maksuametid ka ühendatud, niipalju kui mul teada. Seal ei ole lahutatud tollid otsekohestest maksudest j.n.e.

Mis puutub rkl. Oina ütlusse, et meie Majanduseministeeriumi või Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõu on justkui üksiklasena siia tulnud, et selles ei ole näha

üldisi sihtjooni, mis Vabariigi Valitsusel maksuasjanduse ümberkorraldamisel peaksid olema, et meie rajame vundamendi enne, kui meil ei ole hoonet silme ees, ning toob ette, et Saksamaal on maksureform teisiti korraldatud, et seal on põhijooned määratud rahvaesinduse poolt j.n.e., siis tahaksin selgituseks siia juurde lisada, et minu teada on Saksa riigis õieti kolm korda maksuaparaati ümber kujundatud.

Esimene kord oli see 1918. aastal ja see läks revolutsioonilisel teel läbi, ja seal mingisugust üldist kava, nii nagu mul olevast materjalist selgub, ei esitatud, vaid seadus võeti otsekohe vastu ja pärast inkorporeeriti.

Maksuaparaadi teine korraldamine oli 1926. aastal, kus Saksa rahaministeerium ümber kujundati. Mul on materjali selle kohta, millest selgub, et Saksa majanduseministeeriumi ümberkujundamisel olid umbes samasugused kartused ja vaidlused, mis meilgi on päevakorrale kerkinud. Siin on Saksa rahaministri põhjendused selle kohta, kus ta leiab, et ümberkorraldamine tarvilik. Mul on sellest kõnest tõlge, milles rahaminister parlamendile selgustusi annab, ja see tõlge oleks järgmine: „Rahaministeerium kaotas oma ühtlase koguvalduse ja jäi vaid isikute ja toimingute välise sidestuse juurde. Ühistest lähtepunktidest juhitud ühistöö asemel tuli esile enam ja enam tõusval määralt kokkukõlastamatut paralleelset üksiktööd. Organisatsiooni ühtluse ja tervikluse puudumine tuli asendada üksikute asutuste vastastikuste kokkulepetega, mis oli iseendast mitte ainult väga pealiskaudne ja aegaraiskav, vaid viis ka hõõrumistele ja takistas tööd. Mida enam nüüd laialivalguv organisatsioon vastutavatele juhtivatele jõududele võimatuks tegi ministeeriumi tööst ühlast ülevaadet saada, seda enam tõusis esile hädaoht, et rahaministeerium oleks kaotanud oma valitsemistegevuses isegi välise näiliku ühtluse.“ Nõnda kaugele oli Saksa ministeerium läinud, et iga departemang tegi oma töö, ja neid oli tarvis ühtlustada. Kui see kava tuli parlamenti, siis ei olnud sellel eriti põhijooni ega suuremat ettevalmistust. (A. Oina, stp vahelhüüe.) Ma räägin 1926. a. Saksa rahaministri dr. Reinholdt'i kavast, mille järgi Saksa rahaministeerium ümber korraldati ja koosseisud ümber kujundati. Selle kava vastu peapõponentiks oli Hilferding, kes ütles, et niisugune ühendamine kava ei kõlba. Pärast, kui seesama oponent sai Saksa rahaministriks, leidis ta, et see ümberkorraldamine on väga otstarbekohane ja esitas parlamendile üldise maksureformi kava, mis on suurejoonelisematest maksureformidest. Siin on küll üldised põhijooned kind-

laks määratud, ja see on suurem töö, kui meil praegu käsil. Need on andmed, mis mul praegu selle asja juures kasutada.

Kui nüüd kardetakse, et uute direktorikohtade juurdeloomisega läheb Majanduseministeeriumi töö raskemaks, siis peab tähendama, et kui uued direktorid tulevad ametisse, siis seega väheneb endiste direktorite abidirektorite arv. (O. Gustavson'i, stp vahelhüüe.) Meil ei ole sellest andmeid, missugused inimesed seal vallandatakse ja kuidas neid seal praegu ümber paigutatakse. Mina räägin puht teoreetiliselt, kuidas see kujuneb, kui võetakse see seaduseelnõu vastu. Igatahes meie arvamise järgi Majanduseministeeriumi töö seega lihtsustub. (O. Gustavson, stp: See läheb komplitseeritumaks, üks vahelüli tuleb juurde.) Kui teoreetiliselt arvata ja oletusi teha, siis selle järgi võiks see asi väga keeruliseks kujuneda, kui aga seda ümber korraldada ja kindlad piirjooned tõmmata, siis ei ole see asi nii raske. Niisuguseid korraldusi ametiasutustes on väga paljudes kohtades läbi viidud, nagu siin ette kanti, näiteks Saksamaal „Landesfinanzamt'i“ näol. Kui härra Oinas ütles, et meie direktoritel suuremad ülesanded on, kui välismaal tähendatud asutuste juhtidel, siis võib sellele vastu vaielda. Näiteks Saksamaal „Landesfinanzamt'i“ direktoritel, kus on kõik need kolm ala ühendatud, mida meie ühendada tahame, on igatahes suuremad funktsioonid. Neile alluvad muu seas ka riigimõisad ja -metsad nende maksustamise alal. Võtame Tšehhoslovakkia piiriääre, kus väga elav läbikäimine Saksa ja Tšehhoslovakkia vahel, seal on töö määratu suur, ja seal tuleb iga „Amt'i“ alla 2—3 miljonit elanikke. Seal on töö väga suur ja seal saadakse väga hästi sellega hakkama.

Kui härra Oinas ütleb, et meil tollide ühendamine toob väga palju raskusi, ja et võiks kergemini tolle ühendada tööstuse-kaubanduseosakonnaga, siis meie vaated siin ei lähe kokku. (A. Oinas, stp: See oli ainult näide.) Kui see ainult näide oli, siis ma selle juures ei peatu. Räägitakse veel sellest, et kui tolliametnikkudel töö väheks jääb, siis neid ümber paigutatakse. Ümberpaigutustel on aga oma takistused. Nimelt peame kalleid päevarahasid maksma. Teiseks on ka takistuseks see, kui nad kuuluvad mitme direktori võimkonda, kes siis neid hakkab ümber paigutama, kui ei ole ühist juhti. Nüüd aga tulevad niisugused tüliküsimused otsekohe ministri juures lahendada. Ma usun, härra Oinas saab sellest väga hästi aru, et üht tööjõudu jaotada kolme direktori vahel on raske ülesanne. Kui meie tahame läbi viia uuendusi, siis ikka ainult nii, et loome ühised keskkohad,

kust töö algab, ja neist keskkohadest juhituna võivad reformid edasi kesta. (K. Einbun d, põl: Aga mis ministri abid siis tegema hakkavad?)

A. Oinas (stp): Härra ministri abi püüdis seisukorda, et valitsusel ei ole võimalik esitada Riigikogule finantsreformi kava, päästa seega, et ka Saksamaal olevat midagi analoogilist sündinud. Nimelt olevat seal 1926. aastal Eestile analoogiliselt ümber korraldatud maksuaparaat ja alles 1929. aastal olevat valitsus esitanud finantskava. Ma võin kindlata, et 1926 a. ei teostatud selleks ümberkorraldusi, et pärast seda ehitada kui vundamendile mingisugune teadmatu maksureform, nagu meil praegu tehakse. Vaid 1926. a. reform oli omaette, millist ei põhjendatud selliste argumentidega nagu meil. Meil on maksureform praegu alles täiesti selgusetu ja välja töötamata, peame aga ometi selle vundamenti rajama, nagu aruandja seletas.

Niipalju kui mina tunnen Saksa praegust rahaministrit Hilferding'i, ei ole see mees, kes oma seisukohti oleks revideerinud ja reformi, mida enne laitis, hiljem heaks kiitnud.

Analoogiatega peab ettevaatlik olema, on tarvis üksikasjalikult tunda, kuidas Saksamaal maksuaparaadi reformi teostati.

Mis puutub sellesse, et kavatsetava reformi tagajärjel on abidirektoreid võimalik kaotada, siis pole see nii, sest abidirektorite ülesanne ei ole ainult direktori asetäitmine, vaid nendele on pandud kindlad funktsioonid. Võtame näiteks riigikassa. Riigikassa abidirektor on vastava ala juhataja, ta ei ole paljalt ülema asetäitja, igal abidirektoril on oma kindlad ülesanded. Oieti, et neile kõrgemat palka maksta, on nad nimetatud abidirektoriteks. Seepärast ei arva ma, et abidirektoreid võib reformi tagajärjel täiesti kaotada, nende ülesanded tulevad ju täita. Kui aga neil kindlaid ülesandeid ei ole, siis võib need kohad likvideerida ka esitatud koondamisteta.

Härra ministri abi seletas ametnikkude ümberkomandeerimise suhtes, et seda olevaraske teha. Massiliselt on seda muidugi raske teha, kuid siin oli jutt ainult üksikutest. Kui on raskusi ümberkomandeerimisega — tegelikult on tolliametnikke ümber komandeeritud —, siis võib ju ka tööd kohtadele viia. Kuid egas kolme või nelja sadama tolliülema ajutine töötaolek ei õigusta veel seda, et meie nende funktsioonid anname inimestele, kes peavad juhtima otsekoheste maksude, aktsiisi ja tolli ala. Igatahes on tulu sellest väike. Kui ainult seda tahetakse kätte saada ja sellega uut reformi põhjendada, siis on see küll väga kahtlane põhjus.

Majanduseministri abi A. Merits (fakt. märk.): Ma võtsin faktiliseks märkuseks sõna. Minult küsiti, kas Shveitsi tolli- ja maksudepartemangu juhataja minister ei ole. Ta ei ole minister, vaid departemangu direktor. Umbes see, nagu nüüd meil maksudevalitsuse direktori näol kavatsetakse luua.

Teiseks tahtsin vastata härra Oinale, et esimene reform Saksa maksuaparaadi korraldamisel tuli sama eeldusega, nagu mingi maksuaparaadi korraldamise seaduseelnõu. (A. Oinas, stp: Kava tuli vastu võtta enne, siis tuli reform!)

O. Gustavson (stp): Tahtsin tuua ainult ühe väikse vastumärkuse härra aruandja väidetele. Aruandja püüdis näidata, et minu väide, nagu tahetaks antud korral kolm teha suuremaks kui neli, ei pea paika. Ta väitis, et koondatavates valitsustes on direktorite abid, kes nüüd ära jäävad. Tähendab, kokkuvõttes tuleb ametnikke vähem kui praegu. Mul on koosseisude seadus käes. Vaatame sellest tollivalitsuse koosseisu. Selgub, et tollidirektoril üldse mingit abi pole. Ma võtan julguse väita, et seda, mida olemas pole, ei saa kaotada — ka käesoleva kange seadusega mitte. (Aruandja A. Laur: Aga seda, mis olemas, saab.)

Nii et tollivalitsuse suhtes aruandja väide kaotatavast direktori abist lonkab. (K. Einbun d, põl: Seal kõneleja eksib, seadusega võib kõike teha.) Seadusega öeldakse küll kõike teha võidavat, lugupeetud Riigikogu Esimees, aga ometi ei ole kuidagiviisi võimalik seadusega teha poisist tüdrukut. (K. Einbun d, põl: Seadusega võib ka seda teha, seal ei ole takistusi, kuigi see oleks fiktsioon.) Aktsiivalitsuses on üks abidirektor. Ma kahjuks ei tunne vähemalt tema ülesandeid, seepärast ei tea ma ka, kas võib ta koha kaotada või mitte.

Mis puutub otsekoheste maksude valitsusse, siis on seal kolm abidirektorit. Mul oli võimalus kahega neist ühes töötada Tempelmaksu seaduse arutamisel. Ja sellest koostööst vähemalt jäi mulle mulje, et nii üks kui teine neist on tingimata tarvilik — igauks oma erialal. Samuti on kolmanda juhtida oma erialal. Seepärast näib küll olema päris võimata ühtki neist kolmest abidirektorist vallandada.

Aruandja peaks opereerima mitte oletustega, vaid kindlate andmetega: need ja need abidirektorid kaotatakse ja nende ülesanded panakse neile ja neile ametnikkudele.

Lõpuks juhiksin tähelepanu veel ühele asjaolule. Oletame, et ametisse pannakse üks peadirektor. Temal on kõige rohkem tööd tollil. Järelikult peaks ta asuma sadamas, aga kuidas siis säärasel korral kujuneks koostöö teiste

tema juhtida olevate osakondadega ja keskvalitsusega? Teiste alade juhtivad ametnikud peaksid siis oma aruannetega hakkama voorima sadama vahet ja peadirektor järele vahet pidamata sõitma sadamast Toompeale. Aga see ei ole ju ajavõitmise, vaid ajaraiskamine kõige puhmatamal kujul. Pange siia juurde veel see, et peadirektorist tegelikult kujuneb tarbetu vahelüli ministri ja erijõudude vahel, siis on teile täiesti selge see suur „kasu“, mis saavutatakse käesoleva seadusega.

Aruandja A. Laur (lõpusõna): Rkl. Oinas toonitas, et enne kui hakata maja ehitama, peab tingimata plaan olema, et enne ei või juttu olla majale vundamendi panemisest. See on kahtlemata seisukoht, on süsteem, ja selle süsteemi poolt võib olla, kuid võib ka vastu rääkida. Mina tahan aga meelde tuletada, et Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seaduse arutamisel ei käidud selle süsteemi järgi. Ka siis arvati, et ei või enne ministeeriumide korraldamise seadust anda, kui on täpselt seadusega fikseeritud alljaotused ja neile määratud teatud funktsioonid. See tekitas palju vaidlusi ja lõpuks jäadi siiski selle juurde, et tuleb anda raamiseadus, fikseerida kesk-asutused ja pärast Vabariigi Valitsuse määrusega luua allüksused. Kui tahetakse sellest süsteemist kinni pidada, siis ei saa ka praegusel korral teisiti talitada, kui on talitatud. Ühine süsteem peab kahtlemata olema. Ja teine põhjus seaduseelnõu vastuvõtmiseks esitatud kujul oleks see, et kui meie laseksime Majanduseministeeriumi teatavad kavad välja töötada, mis nõuaks aega, nõuaks kulu, ja siis ükskord ütleksime, et need kavad ei ole vastuvõetavad, ei taha, et oleks ühine juhtimine, vaid tahame, et maksualasid juhiksid mitmed osakonnad, siis on loomulik, et tehtud töö kaotab väärtuse, ja kulud oleksid asjatud. Seepärast oleks tähtis, et Riigikogu oma seisukoha kindlasti ütleks.

Härra Oinas tähendas veel, et tema ei ole aktsiisi- ja otsekoheste maksude ameti ühendamise vastu ja tunnustas ka, et sellega kokkuvõtte saavutatakse. Vaadake, see on juba seesama, mida mina aruandjana ja teised oleme toonitanud, nimelt et kokkuvõtte saavutatakse. Härra Oinas tõendas seda, ja ei saa ka teised tema rühma liikmed kokkuvõtte eitada. Härra Oinas vaidles peajaslikult selle vastu, et tollivalitsus ühendataks maksudevalitsusega. Aga see on küsimus, mida võib lahendada seaduseelnõu teisel lugemisel, ja see ei ütle, et seaduseelnõu ei võiks vastu võtta esimesel lugemisel. Olen küll kuulnud ettepanekut, seaduseelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata, kuid seda ei ole põhjendatud, ja isegi sotsialistid ei ole seda põhjendada suutnud.

Härra Gustavson'ile pean tähendama, et härra Gustavson rääkis öieti minu kasuks, kui ta tõendas, et meil on koguni 4 direktori abi maksudevalitsuses. Kui see nii on, siis seda enam on põhjust arvata, et neist võib mõned kahtlemata kaotada, mis kokkuhoidu annab. (O. Gustavson, stp: Aga missugused?) Ma ei ole sellele välja läinud, et Jumal teab kui suur kokkuhoid saadakse, vaid olen toonitanud, et on võimalik ennem ametnikkude koosseisu kokku tõmmata kui laiutada. (O. Gustavson, stp: Enne kokku hoida ja pärast laiutada, mis mõte sellel on.)

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

12. Järgmise koosoleku määramine.

Sekretär A. Schulbach (korra kohta): Riigikogu juhatuse nimel teen ettepaneku,

Koosolek lõpeb kell 14.20 min.

Õige.

Koosoleku sekretär (allkiri).

pidada järgmine koosolek täna kell 17. (Päevakord vaata otsuste protokoll nr. 19, lisa nr. 6.)

Sellesse päevakorda ei ole Riigikogu juhatuse võtnud läbirääkimiste pidamist täna hommikul ettekantud erakorralise teadaande kohta. Teatavasti katkestati need läbirääkimised Vabariigi Valitsuse ettepanekul ja on loomulik Vabariigi Valitsuse poolt tulla ettepanekuga, see küsimus päevakorda võtta ja sellega päevakorda täiendada.

Ettepanek võetakse vastu.

A. Schulbach (töer, korra kohta): Kuna Riigikogu on järgmise koosoleku määranud täna kell 17, oleks otstarbekohane praegune koosolek lõpetada. Teen ettepaneku, lõpetada koosolek.

Juhataja: (Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Kinnitan.

Koosoleku juhataja (allkiri).

